

Utjecaj pandemije virusa COVID 19 na europsko tržište ilegalnih droga

---

Orlić, Robert

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:051387>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-22**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet

DIPLOMSKI RAD

“Utjecaj pandemije virusa COVID-19 na europsko tržište ilegalnih droga”

Robert Orlić

prof.dr.sc. Dalibor Doležal

Zagreb, rujan, 2023. Godine

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisao rad “Utjecaj pandemije virusa COVID-19 na europsko tržište ilegalnih droga” i da sam njegov autor. Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Robert Orlić

Zagreb, rujan, 2023. Godine

Naslov rada: Utjecaj pandemije virusa COVID-19 na europsko tržište ilegalnih droga

Ime i prezime studenta: Robert Orlić

Ime i prezime mentora: prof. dr. sc. Dalibor Doležal

Program/modul: Socijalna pedagogija/ Odrasli – počinitelji kaznenih djela

Sažetak:

Cilj diplomskog rada bio je analizirati utjecaj pandemije COVID-19 na europsko tržište ilegalnih droga. U radu su prikazane informacije o stanju tržišta prije pandemije, ulozi Europe u trgovini drogama te parametrima tržišta droga, uključujući proizvodnju, transport, distribuciju, cijene i čistoću. Također, opisani su utjecaji pandemije na svaki od tih parametara i na različite vrste droga, uključujući kokain, heroin, kanabis i sintetske droge. Analizirani su i utjecaji pandemije na uporabu droga u Europi te na kriptotržišta. Na kraju, istražen je utjecaj pandemije na borbu protiv ovisnosti, uključujući preventivne programe i dostupnost tretmanskih usluga te rad organa za provedbu zakona.

Ključne riječi: ilegalne droge, tržište ilegalnih droga, europsko tržište droga, proizvodnja droga, transport droga, distribucija droga, uporaba ilegalnih droga, pandemija COVID-19

Summary:

The aim of this master's thesis was to analyze the impact of the COVID-19 pandemic on the European illicit drug market. The thesis provides information about the pre-pandemic state of the market, Europe's role in the drug trade, and various aspects of the drug market, including production, transportation, distribution, pricing, and purity. Additionally, it describes the pandemic's effects on each of these parameters and on different types of drugs, such as cocaine, heroin, cannabis, and synthetic drugs. The thesis also examines the pandemic's impact on drug use in Europe and on cryptocurrency markets. Finally, it explores the pandemic's influence on addiction treatment efforts, including preventive programs, the availability of treatment services, and the activities of law enforcement agencies.

Key words: illegal drugs, illegal drug market, european drug market, drug production, drug trafficking, drug distribution, illegal drug use, COVID-19 pandemic

Sadržaj

1. Uvod.....	7
2. Europsko tržište droga prije pandemije virusa COVID-19	9
3. Parametri tržišta droga	11
3.1. Proizvodnja	11
3.1.1. <i>Kokain</i>	12
3.1.2. <i>Heroin</i>	12
3.1.3. <i>Kanabis</i>	13
3.1.4. <i>Sintetske droge</i>	14
3.2. Transport.....	14
3.2.1. <i>Kokain</i>	15
3.2.2. <i>Heroin</i>	16
3.2.3. <i>Kanabis</i>	16
3.2.4. <i>Sintetske droge</i>	17
3.3. Distribucija	18
3.3.1. <i>Otvorena tržišta</i>	19
3.3.2. <i>Zatvorena tržišta</i>	19
3.3.3. <i>Online tržišta</i>	20
3.4. Čistoća i „rezanje“ droga.....	20
3.5. Cijena droga.....	21
4. Utjecaj pandemije COVID-19 na europsko tržište ilegalnih droga.....	23
4.1. Proizvodnja	23
4.1.1. <i>Kokain</i>	23
4.1.2. <i>Heroin</i>	24
4.1.3. <i>Kanabis</i>	24
4.1.4. <i>Sintetske droge</i>	25
4.2. Transport.....	26
4.2.1. <i>Krijumčarenje zračnim putem</i>	27
4.2.2. <i>Krijumčarenje morskim putem</i>	27
4.2.3. <i>Intrareuropsko krijumčarenje</i>	28
4.2.4. <i>Kokain</i>	28
4.2.5. <i>Heroin</i>	29

4.2.6.	<i>Kanabis</i>	30
4.2.7.	<i>Sintetske droge</i>	31
4.3.	Distribucija	31
4.4.	Dostupnost, cijena i čistoća	33
4.4.1.	<i>Kokain</i>	33
4.4.2.	<i>Heroin</i>	34
4.4.3.	<i>Kanabis</i>	35
4.4.4.	<i>Sintetske droge</i>	36
5.	Utjecaj pandemije COVID-19 na uporabu ilegalnih droga u Europi	38
5.1.	Kokain	38
5.2.	Heroin	39
5.3.	Kanabis	39
5.4.	Sintetske droge	40
6.	Utjecaj pandemije COVID-19 na kriptotržišta	42
7.	Problematika utjecaja pandemije na borbu protiv ovisnosti	44
7.1.	Utjecaj na provedbu programa prevencije ovisnosti o drogama	44
7.2.	Utjecaj na dostupnost tretmanskih usluga	45
7.3.	Utjecaj na rad organa susprezanja tržišta ilegalnih droga	47
8.	Zaključak	49
9.	Popis literature	52

1. Uvod

Ured Ujedinjenih naroda za droge i kriminal (UNODC) definira trgovinu drogom kao *"uzgoj, proizvodnju, distribuciju i prodaju tvari koje podliježu zakonima o zabrani droge."* Trgovina drogom predstavlja suštinu transnacionalnog kriminala, utječući na sve zemlje uključene u različite aspekte, od proizvodnje i prerade do distribucije i potrošnje. Ova ilegalna trgovina destabilizira zemlje, bez obzira na to jesu li izvor, prolazno, tranzitno ili tržište. Nasilje, prijetnje javnom zdravlju i ekonomske distorzije povezane s krijumčarenjem droge ograničavaju sposobnost razvijajućih zemalja za iskorištavanje resursa za unutarnje razvojne ciljeve (May, 2017).

Uporaba i trgovina ilegalnim drogama imaju širok spektar negativnih posljedica koje utječu kako na javno zdravlje pojedinaca tako i na stabilnost nacionalnih granica. Europska statistika ukazuje da je otprilike trećina populacije eksperimentirala s ilegalnim drogama, a predoziranje drogom odnosi barem jedan život svaki sat (EMCDDA, 2010; prema Been i sur., 2021).

Pojava teškog akutnog respiratornog sindroma koronavirusa 2 (SARS-CoV-2) zahtijevao je provođenje različitih mjera poput kućne izolacije, fizičkog distanciranja i zatvaranja neesencijalnih aktivnosti kako bi se ograničilo njegovo širenje. Ove promjene imale su širok spektar učinaka na pojedince i društva, uključujući uporabu ilegalnih supstanci i povezane rizike (EMCDDA, 2020a; 2020b; Dietze i sur., 2020; prema Been, 2021).

COVID-19 pandemija nije prva kriza koja utječe na tržište droga, ali je jedinstvena po svojoj ozbiljnosti i globalnoj rasprostranjenosti. Prethodne krize, poput restrikcija na pristup kemikalijama iz 1990., prekida uzgoja maka u Afganistanu 2000.-2001., izbijanja SARS-a 2003., ekonomske depresije 2008. i epidemije gljivičnih zaraza na plantažama opijuma u Afganistanu 2010.-2011., sve su izazvale poremećaje i promjene na tržištu droga (Caulkins, 2007; Eligh, 2020; Dobkin i sur., 2009; Demirbüken i sur., 2009; Zuccato i sur., 2011; UNODC, 2008; prema Namli, 2021). Te krize rezultirale su nestašicama, fluktuacijama cijena, promjenama u čistoći droge i promjenama u obrascima konzumacije. Tijekom prethodnih kriza, organizacije za krijumčarenje droga prilagodile su se novim okolnostima implementiranjem novih marketinških i distribucijskih strategija. Neke dilere nestale su s tržišta, dok su drugi pronašli alternativne metode i kanale za distribuciju svojih proizvoda (Tzvetkova i sur., 2016; Eligh, 2020; prema Namli, 2021).

Slično tome, COVID-19 pandemija donijela je prednosti i nedostatke organizacijama za krijumčarenje droga. Ovaj rad ima zadatak napraviti pregled tih prednosti i nedostataka, odnosno odgovoriti na pitanje kakav su utjecaj mjere namijenjene suzbijanju virusa COVID-19 imale na europsko tržište droga – na proizvodnju, transport, metode distribucije, cijenu, čistoću te obrasce uporabe ilegalnih droga od strane korisnika. Također će se osvrnuti na to kakav su te iste mjere imale utjecaj na borbu protiv ovisnosti, odnosno na rad policije, tretmanske aktivnosti te na programe prevencije ovisnosti o drogama.

Informacije o utjecaju pandemije COVID-19 na europsko tržište ilegalnih droga dobivene su većinom iz izvješća i članaka objavljenih od strane Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA), Agencije Europske unije za suradnju u provođenju zakona (Europol) te Ureda Ujedinjenih Naroda za drogu i kriminal (UNODC).

2. Europsko tržište droga prije pandemije virusa COVID-19

Od 1970-ih i 1980-ih godina europske zemlje imale su značajna tržišta za kanabis, heroin i amfetamine. S vremenom, druge tvari poput MDMA i kokaina također su postale rasprostranjenije, a europsko tržište droga nastavilo se razvijati. Globalizacija i nove tehnologije dovele su do promjena na ilegalnom tržištu droga, uključujući napredak u proizvodnji i metodama krijumčarenja droge, uspostavu novih rutina krijumčarenja i rast online tržišta droga (EMCDDA, 2020). Ovo poglavlje prikazati će ključne informacije o europskom tržištu ilegalnih droga do 2020. godine, fokusirajući se pritom najviše na europsku ulogu u globalnoj trgovini drogom te na prevalenciju i navike uporabe droga od strane korisnika.

Europa igra ključnu ulogu u globalnoj trgovini drogom, dobavljajući drogu kako iz domaće proizvodnje, tako i krijumčarenjem iz drugih regija. Izvorišne zone poput Južne Amerike, Zapadne Azije i Sjeverne Afrike opskrbljuju Europu ilegalnim drogama dok je Kina ključna zemlja iz koje dolaze nove psihoaktivne tvari, sastojci za proizvodnju droge te s njima povezane kemikalije. Nadalje, neke droge prolaze kroz Europu na putu prema drugim kontinentima. Europa sama proizvodi kanabis i sintetičke droge poput MDMA i amfetamin, uzevši u obzir da je kanabis uglavnom namijenjen europskom tržištu dok se sintetičke droge proizvode za europsko tržište i izvoze globalno (EMCDDA, 2020).

Zajednička analiza EMCDDA i Europol iz 2019. godine istaknula je sve globaliziraniju i digitaliziraniju prirodu lanca opskrbe drogom, što dovodi do brze inovacije i iskorištavanja novih prilika na tržištu droga. To postavlja izazove za regulatorne modele i strategije provedbe zakona, doprinoseći raznolikosti dostupnosti i upotrebe droga. Analiza također naglašava rastući značaj tržišta droga kao pokretača kriminala, uključujući korupciju i nasilje unutar EU i drugih regija uključenih u proizvodnju i tranzit droge. Ovi čimbenici naglašavaju potrebu da se prepoznaju izravni i neizravni negativni utjecaji droga na zdravlje i sigurnost europskih građana (EMCDDA i Europol, 2019).

U Europi, upotreba droga obuhvaća širok raspon tvari, a istovremena konzumacija različitih vrsta droga je uobičajena među korisnicima. Teško je točno mjeriti heterogenu konzumaciju, a individualni obrasci uporabe droga variraju od eksperimentalne do redovite i ovisne konzumacije.

Kanabis je najčešće korištena droga, s prevalencijom upotrebe približno pet puta većom od drugih tvari. Iako je uporaba heroina i drugih opijata relativno rijetka, još uvijek su povezani s štetnijim oblicima uporabe, posebno ubrizgavanjem. Opseg i vrste stimulansa variraju među zemljama, a postoje dokazi o porastu ubrizgavanja stimulansa. Općenito, uporaba droga češća je kod muškaraca, posebno u slučaju intenzivnijih ili redovitih obrazaca uporabe (EMCDDA, 2020).

Procjenjuje se da je oko 96 milijuna odraslih osoba u Europskoj uniji, što čini 29% populacije u dobi od 15 do 64 godine, bar jednom u svom životu koristilo ilegalne droge. Važno je napomenuti da je ovo vjerojatno konzervativna procjena zbog pristranosti izvještavanja. Uporaba droga češće se prijavljuje kod muškaraca, pri čemu oko 57,8 milijuna muškaraca ima iskustva s drogama u usporedbi s 38,4 milijuna žena (EMCDDA, 2020).

Najčešće isprobana droga je kanabis, s procijenjenih 54,6 milijuna muškaraca i 35,7 milijuna žena koji su ga koristili u svom životu. Nasuprot tome, manje procjene prijavljene su za isprobavanje kokaina (12,1 milijuna muškaraca i 5,8 milijuna žena), MDMA (9,1 milijuna muškaraca i 4,6 milijuna žena) i amfetamina (8,1 milijuna muškaraca i 4,1 milijuna žena) (EMCDDA, 2020).

Učestalost uporabe kanabisa u životu značajno varira između zemalja, krećući se od otprilike 4% odraslih u Malti do 45% u Francuskoj (EMCDDA, 2020).

Što se tiče nedavne uporabe droga, oko 20 milijuna mladih odraslih osoba (u dobi od 15-34 godine) koristilo je droge u posljednjih godinu dana, što čini 16,6% ove dobne skupine. Vjerojatnost da će muškarci prijaviti nedavnu uporabu droga je otprilike dvostruko manja od žena, pri čemu 21% muškaraca i 12% žena ove dobne skupine prijavljuje uporabu droga u posljednjih godinu dana (EMCDDA, 2020).

3. Parametri tržišta droga

Kako bi omogućili puno razumijevanje u utjecaj pandemije virusa COVID-19, potrebno je najprije istražiti na što bi sve ona i mjere vezane uz nju mogle utjecati. Ovo poglavlje napravit će detaljan opis svakog parametra tržišta droga – sve od mjesta proizvodnje droge, koje u većini slučajeva i nije u Europi, preko transporta putem mora ili zraka, do distribucije i različitih načina na koje se droga može prodavati pa sve do cijene i čistoće kada dođe u ruke korisnika. Pošto svaka od supstanci ima jedinstven put od proizvođača do korisnika, ovo poglavlje sadržat će detaljan tog puta za svaku od pojedinih supstanci.

3.1. Proizvodnja

Tržišta droga sadrže spektar različitih proizvoda koji sadrže različite kombinacije tvari. Globalno gledano, glavna tržišta droga su kanabis, kokain, opijati (uglavnom heroin) i sintetske droge. Ta tržišta imaju različite geografske raspodjele. Proizvodnja heroina i kokaina koncentrirana je u malom broju zemalja, dok se sintetske droge i kanabis proizvode gotovo u svim zemljama (UNODC, 2020). Ovo poglavlje bavit će se objašnjavanjem proizvodnje ilegalnih droga, posebice kanabisa, heroina, kokaina te sintetičkih droga (amfetamina i MDMA) te na koji način pandemija COVID-19 te uz nju povezane restriktivne mjere mogu djelovati na nju.

Reakcija europskih zemalja na virus COVID-19, koja ima za cilj ograničiti njegovo širenje, može utjecati na proizvodnju droga na različite načine zbog jedinstvenih karakteristika metoda proizvodnje droga, geografske rasprostranjenosti proizvodnje te potrebnih resursa kao što su radna snaga i kemikalije potrebne za sintezu određenih droga (UNODC, 2020). Ove mjere mogu izravno utjecati na proizvodnju droga, poput smanjenja raspoložive radne snage za berbu, ili neizravno putem poremećaja opskrbnog lanca prekursorima, koji se često preusmjeravaju s legalnih tržišta. Prodaja droga na mjestima njihove proizvodnje također može trpjeti. Ako kupci ne mogu doseći udaljena područja gdje se droge uzgajaju ili proizvode zbog ograničenja putovanja, opća opskrba drogom bit će negativno pogođena (UNODC, 2020).

3.1.1. Kokain

List koke uzgaja se u Kolumbiji, Peruu i Plurinacionalnoj Državi Boliviji. Sva tri ove zemlje su u ožujku/travnju 2020. godine uvele ograničenja putovanja kako bi suzbile širenje virusa COVID-19. Međutim, budući da je koka biljka koja raste i bere se tijekom cijele godine, ukupni utjecaj tih ograničenja na godišnji urod lista koke mogao bi biti ograničen. Ipak, na proizvodnju kokaina mogli bi djelovati drugi čimbenici, uključujući smanjenje napora u iskorjenjivanju koke i nedostatak prekursorskih tvari.

Dok medijski izvori izvještavaju da kampanje iskorjenjivanja napreduju prema planu u Kolumbiji, Peru je zaustavio napore u iskorjenjivanju 15. ožujka 2020. godine zbog pandemije. U Plurinacionalnoj Državi Boliviji, društveno-politički konflikti u listopadu/studenom 2019. godine već su utjecali na tržište lista koke i proizvodnju kokaina, pošto je preuranjeno povlačenje timova za iskorjenjivanje dovelo je do smanjenja iskorjenjivanja u usporedbi s prethodnom godinom.

3.1.2. Heroin

Više od 95 posto svih ilegalnih opijata (opijum, morfij, heroin) dolazi iz samo tri zemlje: Afganistan (82 posto), Meksiko (8 posto) i Mjanmar (7 posto) (UNODC, 2021). U tim se zemljama uzgaja nezakoniti opijumski mak na plantažama, a proces berbe opijuma zahtijeva veliki napor. Nakon što se makove kapsule sazriju na poljima, farmerima često treba vanjska radna snaga da tijekom 10 do 14 dana ponavljaju rezove, što zahtijeva znatan broj radnika. Nakon što se opijum sakupi, njegova aktivna komponenta, morfij, ekstrahira se i pretvara u heroin pomoću reguliranih kemikalija poput acetatnog anhidrida (UNODC, 2020).

Pandemija COVID-19 mogla je otežati proizvodnju opijuma i pretvorbu u heroin na nekoliko načina: ako se nametnu ograničenja putovanja, bit će manje radne snage dostupne za prikupljanje opijumske smole. Transportiranje ubranog opijuma do laboratorija za proizvodnju heroina također bi moglo postati kompliciranije, a zbog smanjenje trgovine i strožih kontrola na granicama, te laboratorije mogle bi imati poteškoća s nedostatkom uvoznih kemikalija potrebnih za sintezu

heroina. Također, potencijalnim kupcima moglo bi biti teško doći do lokacija gdje se prodaju opijati (UNODC, 2020).

3.1.3. Kanabis

U Europi, uvoz herbalnog kanabisa može potjecati iz različitih regija, uključujući Zapadnu Afriku, Karibe i Jugoistočnu Aziju. S druge strane, kanabisna smola se pretežito povezuje s Sjevernom Afrikom ili Afganistanom. Proizvodnja kanabisovog ulja, često nazivanog i hash uljem, obično se odvija lokalno putem metoda ekstrakcije otapalom, koristeći cvijet kanabisa ili kanabisovu smolu kao izvor materijala (UNODC, 2020).

Značajan trend koji je dobio zamah i u Europi i izvan nje je intenzivna unutarnja kultivacija. Ovaj pristup je olakšan napretkom u sortama sjemenki i tehnikama uzgoja. Tehnike kao što su umjetno grijanje i osvjetljenje, hidroponski sustavi s korištenjem hranjivih otopina i razmnožavanje reznica ženskih biljaka kanabisa, sve su doprinijele širokom usvajanju metoda unutarnje kultivacije (UNODC, 2020).

Kao rezultat ovih inovativnih praksi, došlo je do značajnog povećanja prinosa cvjetnog materijala, koji se ponekad neformalno naziva 'skunk'. Ovaj izraz često se koristi da opiše potentan i visokokvalitetan kanabis koji se proizvodi putem ovih naprednih metoda unutarnje kultivacije. Ova praksa je promijenila pejzaž proizvodnje kanabisa, što je rezultiralo većom učinkovitošću, kontrolom nad okolišnim faktorima i većim prinosima, čime se oblikuju karakteristike kanabisa dostupnog na tržištu (UNODC, 2020).

Mjere za susprezanje virusa COVID-19 neće imati prevelik utjecaj na lokalnu proizvodnju kanabisa u Europi, upravo zbog njene gore opisane rasprostranjenosti, no mogle bi imati učinak na njegov uvoz (UNODC, 2020).

3.1.4. Sintetske droge

Proizvodnja sintetskih droga ima globalnu prisutnost i manje je usmjerena regionalno u usporedbi s proizvodnjom heroina i kokaina. Ipak, značajna proizvodnja na velikoj skali odvija se u odabranim zemljama. Europa je jedan od najvećih proizvođača sintetskih droga, ponajviše MDMA i amfetamina, za europsko, ali i neeuropsko tržište, dok se na dostavu kemijskih prekursora oslanja na Kinu (EMCDDA, 2022).

Proizvodnja sintetskih droga ima nekoliko prednosti nad ostalim tipovima ilegalnih droga. Trgovci imaju mogućnost generirati značajne količine sintetskih droga po povoljnim cijenama, omogućujući im premještanje značajnih količina unutar i između regija. Također, za razliku od uzgoja droga koje ovise o specifičnim geografskim i prirodnim čimbenicima, uspostava objekata za proizvodnju sintetskih droga može se dogoditi gotovo bilo gdje uz minimalne logističke i radne zahtjeve (UNODC, 2020).

Restriktivne mjere COVID-a-19 mogu najviše utjecati na dostupnost međunarodno reguliranih prekursorskih materijala. U slučajevima kada je domaća proizvodnja i opskrba prekursorima dostupna, prekidi u opskrbi sintetskim drogama mogu biti ograničeni na regije sa strogim ograničenjima kretanja. Suprotno tome, ako je proizvodnja temeljena na uvoznim prekursorskim materijalima, proizvodnja sintetskih droga mogla bi se smanjiti (UNODC, 2020).

3.2. Transport

Definicija transporta ili krijumčarenja droga prema Uredu Ujedinjenih Naroda za drogu I criminal (UNODC) jest transport ilegalne supstance iz jedne države u drugu. Način transporta ovisi o supstanci koja se prevozi, na primjer, kokain se više prevozi morskim putem dok se sintetičke droge češće prevoze zračnim putem (UNODC, 2021).

Mjere nametnute od strane vlada u svrhu suzbijanja širenja virusa COVID-19 dovele su do zatvaranja granica između država, pojačanog rada policije te do velike redukcije komercijalnog

zračnog i morskog prometa. To će naravno imati velik utjecaj na transport ilegalnih droga. U nastavku se objašnjavaju način transporta za svaku od pojedinih droga.

3.2.1. Kokain

Europol, Agencija Europske unije za suradnju u provedbi zakona, provela je analizu koja ističe postojanje tri glavne pomorske rute putem kojih se prevladavajuće provodi krijumčarenje kokaina prema Europi (EMCDDA i Europol, 2009.; prema Maftai 2012.). Ove rute čine osnovu operacija krijumčarenja kokaina i pružaju mogućnost za niz varijacija pravaca i metoda prijevoza:

- a) Sjeverna ruta: Ovaj put uključuje premještanje kokaina iz karipske regije do Azora, nakon čega slijedi daljnje putovanje prema Portugalu ili Španjolskoj. Ova trajektorija koristi strateški položaj tih otoka kao međupoložaja, olakšavajući krijumčarenje ilegalnih tvari.
- b) Središnja ruta: Kokain koji potječe iz Južne Amerike kreće na put prema Zelenortskim otocima, Madeiri ili Kanarskim otocima, koji služe kao postaje prije daljnjeg prijevoza do europskih obala. Ovaj pravac koristi povoljnu geografiju ovih otoka kao ključnih prijelaznih točaka.
- c) Afrička ruta: Kokain potekao iz Južne Amerike prolazi duži put ovom rutom. Nakon što dosegnu zapadnu obalu Afrike, posebno zemlje Zapadne Afrike, ilegalni teret nastavlja svoje opasno putovanje prema Portugalu ili Španjolskoj. Ova ruta koristi blizinu Zapadne Afrike prema Južnoj Americi i njezin položaj kao potencijalne ulazne točke u Europu.

Važno je napomenuti da navedeni pravci pružaju samo opći okvir za krijumčarenje kokaina, a krijumčari često prilagođavaju i mijenjaju ove rute kako bi izbjegli intervencije organa reda i povećali šanse za uspješan prijevoz. Ove varijacije mogu uključivati promjene u načinima prijevoza, usputnim stajalištima pa čak i upotrebu različitih plovila ili tehnika (Muftai, 2012).

3.2.2. Heroin

Zapadna Europa pokazala se kao stabilno te najveće individualno tržište heroina. Ono se prije svega oslanja na uvoz iz Zlatnog polumjeseca, područja koje obuhvaća Afganistan i susjedne regije. Taj uvoz uglavnom ulazi u regiju putem dvaju različitih trgovinskih ruta. Jedna takva ruta, poznata pod imenom "Balkanska ruta," uključuje premještanje otprilike 37% proizvodnje heroina iz Afganistana. Ta ruta prolazi kroz Iran i Tursku koristeći njihove dobro uspostavljene mreže te ga konačno distribuira po zapadnim i južnim dijelovima Europe (Muftei, 2012).

Međutim, trgovina heroinom otkriva još jedan zanimljiv put nazvan "Put svile." Ova ruta prolazi kroz složeniju putanju kroz središnju Aziju, koristeći različite ulazne točke duž puta. Jednom kad stigne u središnju Aziju, supstanca se diskretno prevozi kroz niz zemalja, uključujući Bjelorusiju, Poljsku, Ukrajinu, Litvu i potencijalno dalje. Ova manje razmatrana ruta ističe složene mreže trgovine koje olakšavaju kretanje heroina (Muftei, 2012).

3.2.3. Kanabis

Prominentne europske države sudjeluju u značajnoj mjeri u lancu prijevoza i konzumacije kanabisa. Među ovim državama ističu se Španjolska, Nizozemska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Grčka, Portugal, Češka Republika, Estonija, Slovačka, Danska, Švedska i Latvija. Ove države igraju ključnu ulogu u cirkulaciji kanabisa unutar Europe (Muftei, 2012).

Španjolska se ističe kao važna veza između Europe i Maroka u transportu kanabisa. Njena geografska pozicija omogućava intenzivan protok kanabisa, s posebnim naglaskom na prijevoz smole kanabisa. Španjolska redovito izvješćuje o visokim godišnjim zapljenama kanabisne smole diljem svijeta. U ovoj aktivnosti slijede je Francuska, Portugal, Italija i Belgija. Ove zemlje također su važne točke u lancu prijevoza i distribucije kanabisa unutar Europe (Muftei, 2012).

Pored Španjolske, Nizozemska igra važnu ulogu kao ulazna točka za kanabis. Grad Amsterdam, poznat kao "Venecija Sjevera", postao je sinonim za kanabis i opuštenu politiku prema njegovoj uporabi. Nizozemska ima snažnu povezanost s kanabisom, posebno zbog Rotterdama, njenog

najvećeg i najprometnijeg lučkog grada. Preko tog ključnog lučkog grada, kanabis se lako prevozi brodovima i dalje distribuiraju unutar zemlje i drugim europskim državama (Muftei, 2012).

Ne treba zanemariti ni ulogu Turske u opskrbi kanabisa u Europi. Turska je povezana s proizvodnjom kanabisa na Bliskom istoku i u Aziji te postaje sve značajniji dobavljač za europsko tržište. Njen geografski položaj omogućuje joj da igra ključnu ulogu u protoku kanabisa prema Europi (Muftei, 2012).

3.2.4. Sintetske droge

Europa igra veliku ulogu u opskrbi tržišta sintetskih droga - Nizozemska i Belgija su glavni proizvođači MDMA i amfetamina, a Češka metamfetamina. Nakon sinteze tih droga u matičnim državama, one se transportiraju za europsko tržište, ali i za globalno (UNODC, 2021). Sintetske droge najčešće se prevoze zračnim putem, tako da ih kuriri krijumčare putem paketa pričvršćenih za svoje tijelo ili unutar tjelesnih šupljina ili ih sakriju unutar prtljage (EMCDDA, 2020). Pošto se ne radi o jednoj velikoj organizaciji nego o velikom broju manjih laboratorija, ne može se sa sigurnošću pričati o ustanovljenim rutama (Abele, 2004). Također, istraživanje provedeno od Abele (2004) u Nizozemskoj, Španjolskoj i Italiji pokazuje da kriminalne skupine povezane s proizvodnjom, transportom i distribucijom ecstasyja djeluju na niskom nivou organizacije te da se radi većinom o "slobodnom" tržištu gdje pojedinci mogu ući i izaći s tržišta s velikom lakoćom. Takav je slučaj čak i u Italiji gdje velike kriminalne organizacije poput mafije s visokim nivoom organizacije i hijerarhije nisu zainteresirane za trgovinu sintetskim drogama (Abele, 2004).

3.3. Distribucija

Slično legalnim komercijalnim aktivnostima, ilegalne transakcije droge odvijaju se na ilegalnim tržištima droge koja se razlikuju po određenim aspektima poput rizika od intervencije pravosudnih tijela i potencijala za prijevare (Harocopos i Hough, 2005; prema Namli, 2020). Distributeri droge oblikuju ova tržišta prema svojoj preferenciji odnosa rizika i profita, što rezultira otvorenim ili zatvorenim tržištima droge (Harocopos i Hough, 2005; prema Namli, 2020). Odabir ilegalnih tržišta droge ovisi o faktorima poput ekonomske deprivacije, određenog geografskog područja s poznatim dilerima, prometnih čvorišta te prisutnosti teških ovisnika o drogama koji zahtijevaju stalnu uslugu (Harocopos i Hough, 2005; prema Namli, 2020).

Karakteristike tržišta droge također variraju ovisno o vrsti prodavane supstance. Studije su pokazale da prodavatelji često prodaju više vrsta droga, pri čemu je kanabis najčešće prodavana droga na ulicama (Bucerus, 2007; Sandberg, 2012; prema Namli, 2020). Distributeri mogu prilagoditi svoje ponude proizvoda ovisno o okolnostima, na primjer, prelazak s kokaina na druge supstance kada je povećan policijski fokus na prodavače kokaina (Bucerus, 2007; prema Namli 2020).

Suprotno pretpostavci da su dileri droge glavni izvor za ovisnike, istraživanja su pokazala da su prijatelji često najpouzdaniji izvor (Decorte, 2001; Sandberg, 2012; prema Namli, 2020). Na primjer, istraživanje Decortea (2001) otkrilo je da gotovo 40% korisnika kokaina nabavlja drogu od prijatelja, dok je samo 35% kupuje od redovitih dilera dok nešto više od 20% od dilera koje su nasumično upoznali. To ukazuje da većina korisnika ovisi o svojim bliskim krugovima umjesto otvorenim tržištima za nabavu droge.

Tradicionalno, tržišta droge kategoriziraju se kao otvorena ili zatvorena. Međutim, u posljednjih nekoliko godina, online tržišta droge, poznata i kao Darknet, postala su popularna među distributerima i korisnicima.

3.3.1. Otvorena tržišta

Otvorena tržišta droga predstavljaju skup načina obavljanja ilegalnih transakcija gdje kupci i prodavači mogu obavljati trgovinu drogom bez prethodnih poznanstava (Namli, 2020). Ta tržišta pružaju prednosti kao što su raznovrsne opcije proizvoda, povećani profiti i pristup većoj bazi kupaca. Prodavači na otvorenim tržištima djeluju na određenim lokacijama, stapanjem s masom kako bi izbjegli otkrivanje. Međutim, suočavaju se s ranjivostima kao što su intervencija policijskih snaga, prijevare i pljačke. Unatoč tim rizicima, policijske akcije imaju ograničene dugoročne učinke jer novi prodavači brzo zamjenjuju one koji su uhićeni.

3.3.2. Zatvorena tržišta

Zatvorena tržišta ilegalnih droga djeluju na osnovu osobnih veza, gdje se transakcije odvijaju među osobama koje se poznaju ili su preporučene preko pouzdanih izvora. Razvoj i rast zatvorenih tržišta većinom se dešava kao odgovor na razinu prijetnje od intervencije od strane policije, tjerajući korisnike na prijelaz iz otvorenih u zatvorena tržišta kada je prijetnja visoka (May I Hough, 2004; prema Namli,2020). Istraživanja pokazuju da korisnici droga radije posluju s pouzdanim prodavačima koji nude visokokvalitetne proizvode, razumne cijene i točne količine (Decorte, 2001; prema Namli, 2020). Na zatvorenim tržištima, komunikacija između kupaca i prodavača često se odvija putem sigurnih metoda poput mobilnih telefona, što omogućuje fleksibilnost i dodatnu sigurnost. Zatvorena tržišta također smanjuju rizike intervencije policijskih vlasti, prijevara i pljački. Međutim, također mogu ograničiti mogućnosti prodavača za marketing i otežati povećanje cijena za nove kupce, budući da se većina transakcija odvija unutar postojećih mreža (May I Hough, 2004; prema Namli, 2020).

3.3.3. Online tržišta

Zbog upotrebe složenog kodiranja i specijaliziranih web preglednika poput Tora, Darknet je stekao značajnu popularnost kao tržište za ilegalne aktivnosti (Namli, 2020; prema Weber i Kruisbergen, 2019). Iako je platforma Silk Road privukla puno pažnje na aktivnosti Darkneta 2011. godine, nije jedina platforma za nezakonitu trgovinu, uključujući droge, oružje i ukradene identitete. Postoji preko 100 sličnih platformi koje služe tim svrhama (Europol, 2017; prema Namli, 2020). Trgovine drogom dominiraju Darknetom, s oko 60% oglasa vezanih za prodaju droge (Europol, 2017; UNODC, 2018; prema Namli, 2020). Kokain i heroin su najčešće navedene ilegalne droge, slijede ih stimulansi tipa amfetamina i druge sintetske droge. Posebno je važno napomenuti da su Njemačka, Nizozemska i Velika Britanija prepoznate kao najveći dobavljači droge među europskim zemljama tijekom razdoblja istraživanja, od 2011. do 2015. godine (Namli, 2020). Darknet nudi značajke poput povratnih informacija kupaca kako bi pomogao kupcima da donesu informirane odluke o kvaliteti droge, a sigurne metode plaćanja dodatno povećavaju njegovu privlačnost. Povećana praktičnost i prednosti Darkneta doveli su do značajnog povećanja online trgovine drogom. Unatoč naporima policijskih snaga u njegovom suzbijanju, popularnost Darkneta i prodaja droge putem online platformi nastavljaju rasti (Namli, 2020).

3.4. Čistoća i „rezanje“ droga

“Rezanje” droga se prije svega pokreće željom za povećanjem profita u poslu s drogom, iako je to sporno pitanje između trgovaca i kupaca. Dok mnogi prodavači na ulici oklijevaju s prevarom droga kako bi očuvali svoj ugled, neki se ipak bave praksama prevara, posebice tijekom nestašice droga (Coomber, 1997; prema EMCDDA, 2020).

Istraživanja pokazuju da droge krijumčarene u većim količinama imaju veću čistoću u usporedbi s drogama pronađenim na ulicama (Broséus i sur., 2016; Coomber, 1997; Coomber i Maher, 2006; prema EMCDDA, 2020). Čistoća droga može varirati ovisno o njihovom porijeklu i obliku.

Primjerice, heroin koji je prvotno uvezen može imati čistoću od 80-90%, ali njegova čistoća se smanjuje na oko 12% na uličnoj razini zbog distribucije (Coomber, 1997; Coomber i Maher, 2006; prema EMCDDA, 2020).

Krivotvorenje droga je češće među distributerima na visokoj razini nego među trgovcima na uličnoj razini (Coomber, 1997; Tzvetkova i sur., 2016; prema EMCDDA, 2020). Postupak izmjene droga poput heroina i kokaina zahtijeva posebno znanje i stručnost zbog zdravstvenih i kvalitativnih pitanja (Tzvetkova i sur., 2016; prema EMCDDA, 2020). Manji trgovci ili oni niži u hijerarhiji trgovine drogama manje su vjerojatno uključeni u prevaru zbog nedostatka opreme i tehničkih informacija (Coomber, 1997; prema EMCDDA, 2020). Oni mogu miješati niskokvalitetne materijale s drogama visoke kvalitete, ali o tome trebaju obavijestiti svoje kupce (Tzvetkova i sur., 2016; prema EMCDDA, 2020). Međutim, čak i trgovci na visokoj razini poput američkih trgovaca kokainom prioritetno izbjegavaju prodaju niskokvalitetnih proizvoda jer bi kupci mogli zahtijevati zamjene ili odbiti pošiljke, što potencijalno potiče očekivanja profita više nego posvećenost kupcima. Neki trgovci posežu za varanjem svojih kupaca pružanjem manje nego što je obećano ili podizanjem cijena droge (Coomber i Maher, 2006; Tzvetkova i sur., 2016; prema EMCDDA, 2020).

3.5. Cijena droga

Na cijene droga na crnom tržištu, slično kao i u legitimnim komercijalnim poslovima, utječu faktori poput kvalitete droge i mjesta prodaje. Također se mora naglasiti da je na tržištima droge bitan koncept „popusta na količinu“, što znači da, što su manje količine prodavane droge, to se više udaljavamo od veleprodajne cijene i obrnuto – što je veća količina prodane droge to je manja cijena po jedinici (Caulkins, 2006). Osim navedenog, bitno je navesti da cijena droge obrnuto proporcionalna njenoj dostupnosti – što je dostupnija, to je jeftinija.

Cijena heroina kreće se između 23 i 67 eura po gramu, iako u nordijskim zemljama ta cijena može porasti i do 135 eura po gramu, kako je prikazala Švedska (Maftei, 2012).

Što se tiče cijene kokaina, istraživanje EMCDDA pokazalo je da cijena kile kokaina na tržištu može varirati između 31 000 i 58 000 eura, dok su cijene po gramu između 50 i 60 eura, sa Luksemburgom kao najskuplje prijavljenim sa 104 eura po gramu (Maftei, 2012).

Na europskim tržištima droge, cijena amfetamina je otprilike 10-24 eura. (EMCDDA, 2020b). Ecstasy, s druge strane, košta između 4-16 eura, a u posljednjem desetljeću zabilježen je pad cijena uz istovremeno povećanje čistoće (EMCDDA, 2020b).

Što se tiče kanabisa, cijena varira ovisno o obliku droge. Smola se obično prodaje po cijeni od 9-14 eura, dok je trava procijenjena na 7-12 eura (EMCDDA, 2020b).

4. Utjecaj pandemije COVID-19 na europsko tržište ilegalnih droga

4.1. Proizvodnja

4.1.1. Kokain

Prvi mjeseci 2020. godine pružili su uvid u utjecaj pandemije COVID-19 na složenu mrežu proizvodnje koke i kokaina.. U to doba bila su dostupna izvješća koja su upućivala na prekide u aktivnostima proizvodnje kokaina unutar Kolumbije, pripisujući te smetnje nestašici goriva (EMCDDA, 2022).

Također, zabilježen je značajan pad od otprilike 70% u cijeni listova koke u Peruu. Vjeruje se da je ova značajna redukcija cijene usko povezana s posljedicama stroge zatvorenosti granica i ograničenja kretanja nametnutih kao odgovor na pandemiju COVID-19. Ovi su mjere očito poremetile neometano prenošenje listova koke do specifičnih mjesta gdje se odvija proces proizvodnje kokaina. Iako točni pokretači ovog izraženog pada cijena listova koke ostaju obavijeni neizvjesnošću, očekuje se da će valovi ovog fenomena odjeknuti kroz obujam prodaje i dinamiku cijena unutar šireg tržišta kokaina (EMCDDA i Europol, 2020).

Također je važno naglasiti da, unatoč izazovima koje je pandemija postavila, složeni procesi uzgoja koke, sinteze kokaina i krijumčarenja krajnjeg proizvoda na europsko tržište pokazuju određeni stupanj otpornosti tijekom tog vremenskog okvira. Naročito je primjetno da postoje naznake koje upućuju na to da su ove nezakonite aktivnosti ne samo opstale, već su se možda čak i intenzivirale (EMCDDA, 2022).

4.1.2. Heroin

Većina heroina koji se konzumira u Europi potječe iz opijumskog maka uzgojenog u Afganistanu i dalje se obrađuje u heroin unutar same regije. Do travnja 2020. godine nije bilo naznaka da je proizvodnja heroina bila pogođena pandemijom COVID-19 ili mjerama koje su poduzete radi suzbijanja njezina širenja. Međutim, važno je napomenuti da se sezona berbe opijumskog maka obično odvija između svibnja i lipnja, što znači da bi se eventualne promjene u proizvodnji heroina mogle pokazati tek nakon tog razdoblja. Iako nedavna izvješća sugeriraju da sam čin berbe opijumskog maka uglavnom nije pogođen utjecajem pandemije, postoji mogućnost poremećaja u vezi s radnom snagom koja je neophodna za berbu, budući da virus ima fizičke posljedice i ograničenja kretanja su nametnuta pojedincima. Nadalje, zatvaranje granica može dovesti do nestašica octene anhidrida, glavnog prekursora za heroin, što bi moglo potencijalno utjecati na proizvodnju heroina ili njegovu tržišnu cijenu. (EMCDDA i Europol, 2020). Proizvodnja i krijumčarenje heroina nastavilo na Zapadnom Balkanu tijekom pandemije, što je potvrđeno aktivnostima u ovom sektoru. (EMCDDA, 2021). Važno je napomenuti da su ove informacije izvedene iz izvješća EMCDDA i Eurola na samom početku pandemije te postoji manjak literature na temu utjecaja pandemije COVID-19 na proizvodnju heroina, no podaci o krijumčarenju i zaplijenama heroina namijenjenog europskom tržištu mogu dati pretpostavku da nije bilo velike smetnje u proizvodnji.

4.1.3. Kanabis

Prema stručnjacima iz 14 zemalja Europske unije ispitanih od strane EMCDDA-e, pandemija COVID-19 nije imala trenutačan utjecaj na domaću proizvodnju biljnog kanabisa, osim nestašice prijavljene u Bugarskoj (EMCDDA i Europol, 2020).

Iako se kanabis može uzgajati gotovo bilo gdje u Europi i uzgaja se, jedni od najvećih europskih dobavljača kanabisa su zemlje Zapadnog Balkana i unatoč smanjenju opskrbe, taj se prostor i dalje smatra značajnim izvorom kanabisa za neke dijelove Europske unije. Neke organizirane kriminalne grupe (OKG) u regiji su iskoristile pandemiju povećanjem proizvodnje kanabisa,

budući da su naponi policije bili usmjereni na mjere kontrole COVID-a-19. To povećanje proizvodnje primijećeno je uglavnom u teže dostupnim područjima, a vlasti u Albaniji i dalje su provodile mjere protiv uzgoja kanabisa tijekom perioda „lockdowna“. (EMCDDA 2021)

Preliminarni podaci ukazuju na blagi porast proizvodnje kanabisa tijekom lockdowna, jer je više cvijetnog kanabisa zaplijenjeno. Pandemija je možda potaknula neke OKG-ove da se udalje od uvoza kanabisa i više se usmjere na domaću proizvodnju. Primjerice, neki OKG-ovi na Kosovu navodno su počeli uzgajati kanabis blizu albanske granice kada je granica s Albanijom bila zatvorena. (EMCDDA 2021)

Iako je tehnološka inovacija za unutarnji uzgoj polako uvedena, smatra se dugoročnim trendom, a ne odgovorom na pandemiju. Metode masovnog unutarnjeg uzgoja nisu se pokazale dominantnima, a uzgoj kanabisa na Zapadnom Balkanu uglavnom se odvija na otvorenom, često skriven u udaljenim planinskim ili šumovitim područjima. Unutarnji uzgoj i dalje čini malen dio ukupne proizvodnje, iako su nedavno zatvorena neka relativno sofisticirana mjesta za unutarnji uzgoj kanabisa. (EMCDDA 2021)

4.1.4. Sintetske droge

Transportiranje prekursora droga i odgovarajućih kemikalija, koje uglavnom potječu iz Kine, u Europu ostaje ključan aspekt procesa proizvodnje droga. Iako su potencijalni prekidi u proizvodnji ovih ključnih materijala u Kini ili eventualne smetnje u transportnim kanalima koje bi moglo rezultirati nedostatkom tih materijala u Europi bili zabrinjavajući, čini se da ovi problemi nisu značajno utjecali na proizvodnju sintetskih droga unutar Europe. To se može pripisati, barem djelomično, postojanju značajnih zaliha prekursora droga u ključnim zemljama za proizvodnju (EMCDDA i Europol, 2020).

U kontekstu nizozemske proizvodnje droga, ističe se primjetan obrazac: ciklusi proizvodnje pokreću se nakon što je primljena narudžba, što implicira da dostupnost prekursora droga može i dalje biti održavana unatoč smanjenju narudžbi. (EMCDDA i Europol, 2020).

Proizvodnja sintetskih droga u Nizozemskoj i Belgiji čini se da je relativno netaknuta strožim restrikcijama COVID-19. Ova tvrdnja je potkrepljena konkretnim primjerima, kao što je zatvaranje laboratorija za sintetske droge u Nizozemskoj 27. ožujka 2020. godine, koji je bio sposoban proizvesti čak 5.000 tableta ecstasyja na sat (Nizozemska policija, 2020; prema EMCDDA i Europol, 2020).

S druge strane, situacija u Češkoj priča drugačiju priču: nedostatak prekursora za proizvodnju metamfetamina doveo je do povećanja cijena i primjetnog smanjenja kvalitete proizvoda u određenim regijama. U Bugarskoj, scenarij uključuje pad proizvodnje sintetskih droga u kombinaciji s manjkom dostupnih prekursorskih tvari (EMCDDA i Europol, 2020).

Potencijalna nestašica prekursora potencijalno bi mogla potaknuti proizvođače da istraže alternativne prekursorske tvari, što bi moglo rezultirati stvaranjem neočekivanih varijacija droga koje bi mogle predstavljati nepredviđene rizike za potrošače. Prepoznajući ovu mogućnost, nizozemska policija je pojačala praćenje tvrtki koje posjeduju legalne zalihe kemikalija koje se mogu koristiti u sintezi sintetskih droga. Ova mjera ima za cilj spriječiti potencijalno iskorištavanje takvih zaliha od strane nezakonitih proizvođača (Nizozemska policija, 2020; prema EMCDDA i Europol, 2020).

4.2. Transport

Restriktivne mjere nametnute od strane vlada radi suzbijanja širenja virusa COVID-19 imale su različit utjecaj na transport ilegalnih droga. Stupanj utjecaja razlikuje se ovisno o konkretnoj drogi uključenoj u proces. Na primjer, heroin se uglavnom krijumčari kopnenim rutama, često prikriiven uz legalne pošiljke, dok se krijumčarenje kokaina uglavnom se odvija putem pomorskih ruta, često koristeći nekonvencionalna plovila poput specijaliziranih brodova i jahti. Nasuprot tome, sintetske droge uglavnom se krijumčare zračnim putem (UNODC, 2020). U nastavku biti će prikazan utjecaj restriktivnih mjera, prvo na općeniti zračni i morski promet drogama te posebno za specifične supstance.

4.2.1. Krijumčarenje zračnim putem

Globalni sustav zračnog prijevoza putnika doživio je neviđenu poremećenost uslijed krize izazvane virusom COVID-19, što je rezultiralo značajnim padovima prometa na zračnim lukama, posebno što se tiče međunarodnih putnika. Ovaj pad zračnih putovanja ograničio je mogućnosti krijumčarenja droga putem komercijalnih letova. U ranim fazama krize, troje pojedinaca je uhvaćeno u Kostarici prije ukrcavanja na let za Švicarsku, dok su pokušavali krijumčariti kokain u Europu (EMCDDA i Europol, 2020).

Važno je napomenuti da, unatoč smanjenju broja putnika, mnoge zračne luke, posebno one u velikim gradovima, i dalje omogućuju teretni promet (Gittens, 2020; prema EMCDDA i Europol, 2020). Ovo sugerira da krijumčarenje droga putem zračnog tereta i dalje traje (EMCDDA i Europol, 2020).

4.2.2. Krijumčarenje morskim putem

Unatoč neprekidnoj pandemiji, pomorski prijevoz je uglavnom ostao nezahvaćen, pružajući brojne prilike organiziranim kriminalnim grupama koje se bave veleprodajnim prijevozom droga prema Europi. Primjetni su bili značajni zapljene droge u ranim mjesecima 2020. godine, ukazujući na postojanost krijumčarskih aktivnosti. Na primjer, krajem ožujka, nizozemske vlasti su zaplijenile 2.000 kg kokaina u luci Rotterdam (Pieters, 2020; prema EMCDDA i Europol, 2020). Početkom svibnja, još jedna zapljena od 500 kg kokaina dogodila se na brodu pod zastavom Crne Gore, koji je putovao iz Brazila preko Ujedinjenog Kraljevstva prema luci Hamburg u Njemačkoj (Hakirevic, 2020). Nadalje, bilo je zapljena heroína, smole kanabisa i dodatnih količina kokaina, što će biti detaljno razmotreno kasnije u ovom izvješću.

Neprekidne krijumčarske operacije na pomorskim rutama dodatno se očituju kroz dosljedne zapljene kokaina u kolumbijskim lukama, namijenjenog Europi. Od 1. siječnja do sredine svibnja 2020. godine, zabilježeno je deset zapljene kokaina u kolumbijskim lukama, pri čemu je polovica

zaplijenjenog kokaina bila namijenjena Belgiji, ukupno 1.138 kg (73% ukupno) (EMCDDA, 2020).

4.2.3. Intrareuropsko krijumčarenje

Unatoč izazovima koje je postavila pandemija, neke države članice izvijestile su da je trgovina drogom relativno nesmetano nastavljena. To se uglavnom pripisuje održavanju prijelaza preko granica za legalnu robu i nesmetanom prijevozu komercijalnih dobara, što nehotice olakšava nezakonitu trgovinu drogom. S druge strane, ograničenja putovanja i pooštreni nadzor granica unutar EU doveli su do smanjenja unutareuropske trgovine koju provode kuriri (EMCDDA i Europol, 2020).

4.2.4. Kokain

Trend povećanja zapljena kokaina u proteklim godinama nije značajno pogođen pandemijom. Preliminarni podaci pokazuju da su količine zapljena kokaina u europskim lukama ostale visoke u drugoj polovini 2020. i početkom 2021. godine (EMCDDA, 2021). Kada su upitani o promjenama u broju zapljena kokaina koji dolaze u Europu, stručnjaci koji su sudjelovali u anketi provedenoj od strane EMCDDA iz 10 zemalja nisu izvijestili o promjenama (Belgija, Češka, Danska, Finska, Mađarska, Latvija, Nizozemska, Poljska, Rumunjska, Švedska). Šest stručnjaka (Austrija, Bugarska, Francuska, Hrvatska, Portugal, Španjolska) izvijestilo je o manjem broju zapljena kokaina tijekom ovog razdoblja (EMCDDA i Europol, 2021).

Što se tiče veličine pojedinačnih pošiljki kokaina uvoženih u EU, stručnjaci iz sedam zemalja (Austrija, Belgija, Češka, Finska, Mađarska, Latvija, Švedska) nisu izvijestili o promjenama. Između završetka ankete EMCDDA i vremena pisanja, u nekoliko zemalja, uključujući Belgiju, izvršene su još veće zapljene. Nizozemska, Belgija i Španjolska glavne su točke ulaska i središta

za daljnju distribuciju kokaina prema ostalim zemljama Europe (EMCDDA i Europol, 2019; prema EMCDDA i Europol, 2020).

Pandemija COVID-19 imala je minimalni trenutni učinak na krijumčarenje kokaina u Europu. Iako su zabilježena neka smanjenja broja malih zapljena kokaina, veleprodaja krijumčarenja kokaina prema glavnim točkama ulaska i distribucijskim centrima Europe ostaje uglavnom nepromijenjena. Transport kokaina iz tih centara do tržišta potrošača ometen je restrikcijama za privatno putovanje putnika i ograničenjima u transportu. Međutim, dodatne informacije iz Belgije, Francuske i Nizozemske potvrđuju da se krijumčarenje kokaina nastavlja, uz povećane zapljene u određenim regijama (EMCDDA i Europol, 2020).

Krijumčarenje kokaina putem kontejnera za morski prijevoz i dalje se nastavilo, dok je krijumčarenje putnika zrakoplovom značajno opalo (EMCDDA, 2021 b).

4.2.5. Heroin

Prema stručnjacima anketiranim od strane EMCDDA, nije bilo značajnih promjena u broju zapljena heroina izvan EU u devet zemalja, dok je šest zemalja izvijestilo o smanjenju uvoza heroina. Što se tiče obujma pošiljki heroina, šest zemalja nije primijetilo promjene, dok su Austrija i Bugarska zabilježile smanjenje. Bugarska, ključna točka ulaska heroina u EU, izvijestila je o opadanju zapljena i veličine pošiljki, vjerojatno pod utjecajem pandemije COVID-19 i poteškoćama u prijevozu s kojima su se suočavale organizirane kriminalne skupine. Slični utjecaji zabilježeni su i u drugim zemljama poput Austrije, Hrvatske, Francuske, Portugala i Španjolske (EMCDDA i Europol, 2020).

Unatoč pandemiji i mjerama koje su zemlje uzduž ruta poduzele, krijumčarenje heroina je nastavilo. Komercijalne robe i dalje se koriste za prijevoz, a zabilježene su značajne zapljene heroina. Duž Balkanske rute, zajedničke operacije su dovele do zapljene heroina u Bugarskoj i Turskoj, što ukazuje na kontinuirani tok heroina iz Afganistana. Sjeverna i Kavkaska ruta također izgledaju nepromijenjeno, s nedavno zabilježenim zapljenama. Utjecaj na Južnu rutu je nejasan, uz ograničene dostupne informacije (EMCDDA i Europol, 2020).

Smanjenje putovanja vjerojatno je utjecalo na krijumčarenje zračnim kuririma, dok je teško procijeniti utjecaj na zapljene kontejnera za pomorski prijevoz. Međutim, zapljena heroina u luci Rotterdam sugerira nastavak aktivnosti. Primjećeno je i krijumčarenje putem komercijalnog cestovnog transporta, kao što pokazuju zapljene u luci Dover (EMCDDA i Europol, 2020).

Nedavno povećanje zapljene heroina u Indijskom oceanu može se interpretirati kao znak povećane upotrebe pomorskih ruta za krijumčarenje heroina prema Europi putem "južne rute". Ako se potvrdi, prelazak na južnu rutu ukazivao bi na promjenu strategije organizacija za krijumčarenje droge kao rezultat mjera COVID-19 (UNODC, 2021).

4.2.6. Kanabis

Tradicionalne rute za krijumčarenje herbalnog kanabisa iz Albanije prema susjednim zemljama i EU ostale su operativne. Ove rute i dalje koriste udaljene planinske regije, često uključujući životinje za prijevoz manjih količina. Tijekom zatvaranja službenih prijelaza preko granica, neformalne ceste između Albanije i Kosova sve su češće korištene (EMCDDA, 2021b).

Maroko je glavni izvor smole kanabisa u Europi. Uvodom restriktivnih mjera protiv širenja COVID-a-19, došlo je do obustave brodskih linija između Maroka i Španjolske te zatvaranja granice između Španjolske i Francuske za redovni promet. Međutim, kriminalne skupine su prilagodile svoje taktike, koristeći cestovne mreže za transport smole kanabisa. Posebno značajne zapljene smole kanabisa dogodile su se u luci Antwerpen u Belgiji, potječući iz kontejnera i drugih teretnih pošiljki poput krumpira (EMCDDA i Europol, 2020).

Nastavljene značajne zapljene proizvoda od kanabisa na Bliskom istoku i sjevernoj Africi sugeriraju da krijumčarenje smole kanabisa prema Europi nije značajno poremećeno ograničenjima povezanim s pandemijom COVID-19. Osim toga, postoje naznake da bi mjere zaključavanja u Europi mogle povećati potražnju za proizvodima od kanabisa, što bi moglo pojačati krijumčarske aktivnosti droge iz Sjeverne Afrike prema Europi u budućnosti. Općenito, krijumčarenje kanabisa možda neće doživjeti isti utjecaj kao krijumčarenje heroina ili kokaina, s

obzirom na to da se proizvodnja kanabisa često odvija blizu tržišta potrošača, smanjujući ovisnost o dugim transregionalnim pošiljkama (UNODC, 2021).

Ukratko, utjecaj COVID-19 putnih ograničenja na krijumčarenje herbalnog kanabisa iz zapadnog Balkana i smole iz Maroka je primijećen. Domaće proizvedeni kanabis mogao je postati važniji izvor za europsko tržište 2020. godine. Napomenuto je da su povećane zapljene herbalnog kanabisa u Španjolskoj znak njegove sve veće važnosti kao dobavljača za tržište EU (EMCDDA, 2022).

4.2.7. Sintetske droge

Tijekom pandemije COVID-19, europsko krijumčarenje drogom suočilo se s izazovima uslijed restrikcija u prijevozu i ponovnog uspostavljanja unutarnjih graničnih kontrola. Poseban utjecaj na trase krijumčarenja droge imala je zatvaranja nizozemske granice prema Belgiji. Međutim, izvoz MDMA iz Europe i dalje je trajao, uglavnom olakšan uslugama pošte i paketa, vjerojatno povezan s prodajom na tamnim internetskim tržištima. Značajno je da je u Sjedinjenim Američkim Državama presretnuta zapljena od 10 000 tableta MDMA poslanih iz Njemačke. Nadalje, velike količine sintetskih droga proizvedenih u Europi i dalje se prevoze pomorskim rutama na druge kontinente, što potvrđuju nedavne zapljene MDMA u Kolumbiji i Južnoj Africi (EMCDDA i Europol, 2020).

4.3. Distribucija

Distribucija droga i dalje u velikoj mjeri ovisi o osobnom kontaktu, pri čemu droge naručene putem Darkneta i poslane korisnicima predstavljaju vrlo malen udio (oko 0,2 posto maloprodajnih transakcija u Sjedinjenim Američkim Državama i Europskoj uniji). Međutim, druge zemlje su izvijestile o nepromijenjenoj situaciji ili promjenama u distribuciji droga na maloprodajnoj razini kako bi zaobišle ili iskoristile restriktivne mjere (UNODC, 2021).

Postoje dokazi koji sugeriraju da su distributeri droga prilagodili svoje metode kako bi se uskladili s ograničenjima vezanim uz COVID-19. Oni su impersonirali određene profesije kako bi se kretali tijekom određenih vremenskih razdoblja, koristeći krivotvorene certifikate, komercijalna vozila i korporativne prsluke kako bi se predstavili kao radnici dostave hrane ili drugi bitni radnici u svrhu dostave droga (Pattison i O'Brien, 2020; prema EMCDDA i Europol, 2020).

Kao rezultat toga, dostava na kućnu adresu postala je sve češća. Interpol je upozorio da kriminalne organizacije iskorištavaju usluge dostave hrane za prijevoz droge i drugih nezakonitih dobara, uključujući kokain, marihuanu, ketamin i ecstasy (Europol, 2020a; Interpol, 2020). Iako je ovaj način distribucije mogao postojati prije pandemije, njegova upotreba postala je istaknutija tijekom ovog vremena.

Još jedna metoda koja je dobila popularnost tijekom pandemije COVID-19 je tehnika "dead drop", koja je posuđena iz prakse špijunaže. Ova tehnika omogućuje distribuciju droge bez izravnog kontakta između kupca i prodavača (Pattison i O'Brien, 2020; prema EMCDDA i Europol, 2020).

Opisana metoda distribucije uključuje proces u kojem kupac šalje novčana sredstva prodavaču, koji zatim droge skriva na skrivenom mjestu. Prodavač daje kupcu koordinate i opis mjesta sakrivanja, omogućavajući kupcu da preuzme drogu. Ova metoda često koristi kriptovalute i šifrirane komunikacijske kanale poput Telegrama, Wickra i Signala. Zahtijeva da i prodavač i kupac budu relativno blizu jedan drugome, jer se moraju kretati prema istom mjestu (EMCDDA i Europol, 2020).

Ova metoda distribucije bila je rasprostranjena u Rusiji i istočnoeuropskim zemljama poput Moldavije i Ukrajine već duže vrijeme. Izvješća pokazuju da se koristi i u nekim državama članicama EU poput Estonije, Belgije i Ujedinjenog Kraljevstva, posebno nakon primjene restriktivnih mjera vezanih uz pandemiju COVID-19. Međutim, vjerojatno je da je ova metoda raširenija. Na primjer, prodavatelji na Darknet tržištima nedavno su nudili "dead drop" u gradovima poput Barcelone, Helsinkija i Tallinna (EMCDDA i Europol, 2020).

Još jedna metoda distribucije droga koja je dobila na popularnosti u vrijeme pandemije jest distribucija putem poštanskih i paketnih usluga. Kriminalci su iskoristili prilike za skrivanje, iskorištavajući visoku potražnju za osnovnim potrepštinama poput rukavica, maski i dezinficijensa za ruke. Oni vjeruju da su kontrole granica za ove robe manje stroge. Ilustrativni primjer dogodio

se u travnju 2020. godine kada je 14 kg kokaina otkriveno skriveno unutar pošiljke maski za lice tijekom provjere na granici u Ujedinjenom Kraljevstvu (National Crime Agency, 2020; prema EMCDDA i Europol, 2020).

4.4. Dostupnost, cijena i čistoća

Većina izvješća s početka pandemije izneslo je hipotezu da će nakon uvida restriktivnih mjera doći do smanjenja dostupnosti, što će uvelike utjecati na čistoću i cijenu droge. U nastavku se prilažu informacije iz izvješća Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama te Ureda Ujedinjenih Naroda za drogu i kriminal kako bi se vidjelo Koliko su te hipoteze bile točne.

4.4.1. Kokain

Što se tiče maloprodajnog tržišta kokaina, nekoliko stručnjaka primijetilo je porast cijena, smanjenje dostupnosti i smanjenje čistoće. Sjeverna Makedonija izvijestila je o smanjenoj dostupnosti većine droga osim kokaina, što bi moglo biti posljedica lokalnog ulaska na tržište. Kosovo je izvijestilo o smanjenju čistoće kokaina (EMCDDA 2021b).

Utjecaj ograničenja čini se vidljivijim na maloprodajnoj razini nego na veleprodajnoj razini. Iako je u Europi i dalje dostupna velika količina kokaina, logistika transporta manjih pošiljki, uključujući maloprodajne količine, teže se organizira s obzirom na putne restrikcije. Ipak, novi način operiranja koji su primijetile neke države članice EU potvrđuju da organizirane kriminalne skupine brzo prilagođavaju novim situacijama i izazovima. Zapljene droge kod osoba maskiranih kao ključni radnici široko su prijavljene (Daly, 2020; prema EMCDDA i Europol, 2020).

Izvješća ključnih informatora i nacionalnih fokalnih točaka EMCDDA sugeriraju da dostupnost i pristupačnost kokaina gotovo nisu bili pogođeni tijekom 2020. Prosječne razine čistoće kokaina koje su mjerene uslugama provjere droga u osam gradova tijekom 2020. bile su slične

vrijednostima iz 2019. Međutim, broj uzoraka testiranih na španjolskim lokacijama, koje obično značajno doprinose svim europskim podacima iz usluga provjere droga, bio je značajno manji u 2020. nego u 2019. Neki rezultati ukazivali su na moguće poremećaje na lokalnim tržištima, kao što je porast supstanca prodanih kao kokain, ali koje ne sadrže kokain, tijekom drugog kvartala, te porast onečišćenja prijavljenog u nekoliko gradova tijekom trećeg i četvrtog kvartala 2020 (EMCDDA i Europol, 2020).

Iako su primijećena smanjenja pokazatelja upotrebe kokaina tijekom 2020, čini se da su bila kratkotrajna, budući da preliminarni podaci za 2021. sugeriraju povratak na razine prije pandemije (UNODC, 2021).

4.4.2. Heroin

Danska i talijanska nacionalna fokalna središta izvijestila su o povećanju dostupnosti heroina nakon razdoblja lockdowna, što ukazuje na to da je lokalna opskrba bila poremećena tijekom lockdowna. Nasuprot tome, Španjolska, Latvija, Luksemburg i Slovenija izvijestili su o mogućem smanjenju dostupnosti heroina nakon lockdowna. Lokalni nedostatak heroina u Lisabonu primijećen je tijekom prvog lockdowna, ali više nije bio vidljiv do ljetnog razdoblja (EMCDDA, 2021).

Kada su upitani o učincima mjera ograničenja COVID-19 na tržište heroina, stručnjaci koji su sudjelovali u anketi EMCDDA iz pet različitih zemalja ukazali su na smanjenje dostupnosti. Nasuprot tome, stručnjaci iz šest zemalja primijetili su porast veleprodajne cijene po kilogramu. Nadalje, stručnjaci iz Austrije, Bugarske, Danske i Španjolske primijetili su pad čistoće veleprodajnog heroina. Albanija je primijetila smanjenje čistoće heroina, dok se kod ostalih droga nisu primjećivale značajne promjene (EMCDDA, 2021b). Što se tiče maloprodajne cijene heroina, stručnjaci iz osam zemalja izvijestili su o porastu. Smanjena čistoća na maloprodajnoj razini prijavljena je od strane Austrije, Bugarske, Hrvatske, Danske i Luksemburga, dok Češka, Mađarska, Portugal, Rumunjska i Švedska nisu spominjale značajne promjene u čistoći (EMCDDA, 2021).

Stručni pogledi na veleprodajne i maloprodajne cijene te čistoću impliciraju da su neka tržišta heroina unutar EU-a pogođena mjerama vezanim uz COVID-19 u različitoj mjeri. Značajno povećanje veleprodajne cijene heroina u dva od glavnih tržišta potrošača heroina (Francuska, Španjolska), bez odgovarajućih izvješća o značajnim promjenama u cijeni ili čistoći na maloprodajnoj razini, sugerira da maloprodajni sektor još uvijek nije osjetio učinke ovih porasta cijena (EMCDDA, 2021).

4.4.3. Kanabis

Istraživanje provedeno od strane Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA) istraživalo je učinke mjera vezanih uz COVID-19 na dostupnost kanabisa. Rezultati su pokazali da te mjere nisu imale značajan utjecaj, budući da se dostupnost kanabisa vratila na normalne razine nakon početnih nestašica tijekom lockdowna. Ta otpornost u dostupnosti bila je primjetna čak i kada su strože mjere fizičkog distanciranja bile primijenjene u različitim zemljama (EMCDDA, 2021).

Značajna zabrinutost koja se pojavila tijekom tog razdoblja bila je vezana uz onečišćenje kanabisa sintetskim kanabinoidima. Ti spojevi, poznati kao sintetski agonisti receptora kanabinoida (SCRAs), pronađeni su pomiješani s kanabisom u nekoliko slučajeva. Izvještaji medija i informacije od ključnih izvora ukazali su na ovaj problem, privukavši pažnju Europskog sustava za rano upozoravanje na opasnosti, kojim upravlja EMCDDA. Kao odgovor, izdane su ažurirane obavijesti kako bi se adresirala prevalencija kanabisa onečišćenog s SCRA u Europi. Zemlje poput Njemačke, Francuske, Nizozemske, Austrije, Slovenije i Švedske su izvijestile o slučajevima takvog onečišćenja. Samo u Švedskoj dokumentirani su slučajevi proizvoda kanabisa s niskim udjelom tetrahidrokanabinola (THC) ili smole kanabisa koja sadrži sintetske kanabinoide, naglašavajući obim problema (EMCDDA, 2021).

To onečišćenje predstavlja ozbiljan rizik za korisnike, kao što je vidljivo iz nesretnih događaja u Mađarskoj. Zemlja je doživjela značajan broj smrtnih slučajeva povezanih s jednim određenim SCRA, 4F-MDMB-BICA, između svibnja i listopada 2020. Iako su se ti slučajevi odnosili na

samostalnu upotrebu SCRA, a ne kombinaciju s kanabisom, ti incidenti naglašavaju toksičnost ovih spojeva (EMCDDA, 2021).

S druge strane, studija provedena od strane UNODC-a je istaknula fluktuacije u cijenama biljnog kanabisa. Te su promjene cijena bile pod utjecajem kombinacije faktora kao što su mjere fizičkog distanciranja, gomilanja zaliha od strane korisnika i zatvaranja granica. U Albaniji su uočene oscilacije, kako na uličnim razinama cijena droga, tako i na veleprodajnim razinama za cvjetni kanabis. Zanimljivo je da je i Belgija izvijestila o porastu cijena za cvjetni kanabis. To bi moglo ukazivati na povećanu potražnju za kanabisom domaćeg uzgoja, što se razlikuje od smole ili hašiša, koji su uglavnom uvozne tvari. Slično, Velika Britanija je zabilježila rast cijena za cvijet kanabisa, unatoč općem smanjenju cijena drugih droga. To bi moglo potencijalno ukazivati na povećanje potrošnje kanabisa. Slična izvješća došla su i iz Sjeverne Makedonije, gdje su se cijene droga uglavnom održale stabilnima osim u slučaju kanabisa. Nadalje, izvješća su ukazala na gomilanje zaliha kanabisa prije lockdowna u Francuskoj, dodajući jedinstvenu dimenziju dinamici tržišta droga (UNODC, 2021).

4.4.4. Sintetske droge

Pandemija COVID-19 znatno je utjecala na tržište sintetskih droga koje se obično koriste u rekreativne svrhe, prvenstveno zbog zatvaranja klubova, mjesta održavanja događaja te otkazivanja manifestacija kao što su glazbeni festivali. To je rezultiralo značajnim smanjenjem potražnje za ovim tvarima. Kao posljedica toga, nizozemski proizvođači svjedoče značajnom smanjenju narudžbi za sintetskim drogama, što je rezultiralo primjetnim smanjenjem veleprodajnih cijena nizozemskog amfetamina i MDMA-e (EMCDDA i Europol, 2020).

Stručne procjene i izvješća nacionalnih fokalnih točaka istaknuli su varijacije u dostupnosti amfetamina u određenim zemljama, uključujući Dansku, Estoniju, Španjolsku, Italiju, Portugal, Finsku i Norvešku. Slično tome, bilo je izvješća o povećanoj dostupnosti metamfetamina u Grčkoj i Španjolskoj. i (EMCDDA, 2021).

Prema saznanjima dobivenim iz EMCDDA ankete, veleprodajne cijene droga mogu služiti kao pokazatelj stanja na tržištu droga. Iako je bilo prerano za sveobuhvatnu procjenu veleprodajnih cijena, određeni stručnjaci su naveli da nema promjena ili su zabilježeni umjereni porasti (manji od 20%) u veleprodajnim cijenama amfetamina i MDMA u određenim zemljama. Značajno je da je Nizozemska jedina zemlja koja izvještava o padu cijena za obje supstance. Podaci nisu pokazali značajne promjene u količini MDMA u tabletama ecstasyja ili u čistoći MDMA-e (EMCDDA i Europol, 2020).

Što se tiče metamfetamina, veleprodajne cijene prijavljene su kao stabilne ili blago povećane (manje od 20%) u nekim zemljama. Ipak, nije bilo izvještaja o smanjenju cijena metamfetamina, a Nizozemska nije imala poznatih promjena u cijenama. Informacije o maloprodajnim cijenama bile su manje zastupljene, ali neki stručnjaci su napomenuli blagi porast maloprodajnih cijena za sve tri supstance, pri čemu je Danska prijavila povećanje maloprodajne cijene amfetamina (EMCDDA, 2021).

Prema zajedničkom izvješću EMCDDA i Europol-a iz 2020. godine, proizvodnja i dostupnost MDMA-e tijekom prvog lockdowna nisu značajno utjecale pandemijom. Izvješća od strane stručnjaka za smanjenje štete i nacionalnih fokalnih točaka ukazuju da je MDMA ostala lako dostupna u trećem i četvrtom kvartalu 2020. godine, bez značajnih poteškoća u pristupu drogi. Podaci iz usluga provjere droga također sugeriraju visoku dostupnost MDMA-e, s konzistentnim razinama čistoće i malom adulteracijom u uzorcima testiranim u europskim gradovima. Prosječna doza tableta MDMA-e ostala je stabilna tijekom 2020. godine, iako je nizozemsko tržište zabilježilo porast tableta nižih doza, što bi moglo odražavati preferencije potrošača tijekom razdoblja kućne izolacije (EMCDDA i Europol, 2020). Dodatna istraživanja su potrebna kako bi se bolje razumjeli potpuni utjecaj pandemije COVID-19 na cijene droga u Europi (EMCDDA i Europol, 2020).

5. Utjecaj pandemije COVID-19 na uporabu ilegalnih droga u Europi

Ovo poglavlje bavit će se utjecajem pandemije virusa COVID-19 na konzumaciju ilegalnih droga u Europi. Prikazani rezultati dobiveni su iz dva izvora – iz izvješća nacionalnih anketa Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA) te iz studija analize otpadnih voda u 104 europska grada provedenih od strane iste institucije.

Analiza otpadnih voda brzo napreduje kao znanstvena disciplina s potencijalom za kontinuirano praćenje stvarnih podataka o geografskim i vremenskim obrascima u uporabi ilegalnih droga. Početno korištena tijekom 1990-ih godina kako bi se procijenio ekološki utjecaj tekućih kućnih otpadaka, ova metoda je kasnije primijenjena za ocjenu obujma konzumacije ilegalnih droga u različitim urbanim područjima (Zuccato i sur., 2008; prema EMCDDA, 2023). Ovaj postupak uključuje uzorkovanje izvora otpadnih voda, kao što je influent kanalizacije koji ulazi u postrojenje za pročišćavanje otpadnih voda. Kao rezultat toga, znanstvenici mogu procijeniti količinu droga konzumiranih u zajednici analizom razina ilegalnih droga i njihovih metaboličkih produkata izlučenih putem mokraće (Zuccato et al., 2008; prema EMCDDA, 2023). Dok su sintetske droge poput MDMA, amfetamina i metamfetamina identične njihovim metaboličkim produktima izlučenim kroz mokraću, kokainov metabolički produkt je benzoilekognin (BE), a za kanabis THC-COOH (11-nor-9-karboksi-delta9-tetrahidrokanabinol) (EMCDDA, 2023).

Problem pri ispitivanju razine heroina u otpadnim vodama jest ta što je njegov metabolički produkt, 6-monoacetilmorfin, jako nestabilan u otpadnim vodama te je nemoguće dati točne podatke za njegov udio (EMCDDA, 2023), što znači da će dio ovog poglavlja o heroinu biti limitirano samo na rezultate anketa.

5.1. Kokain

Nacionalna istraživanja provedena u različitim zemljama nisu detektirala značajne promjene u konzumaciji kokaina tijekom 2020. godine u usporedbi s 2019. godinom. Međutim, važno je

razmotriti reprezentativnost uzoraka i različite vremenske periode promatranja korištene u istraživanjima. Ukratko, na temelju ograničenih dostupnih podataka, zabilježeno je neko smanjenje konzumacije kokaina tijekom prvog lockdowna, ali su se činila privremena. Općenito, dostupnost i uporaba kokaina u Europi krajem 2020. godine ostala je visoka, uz malo podataka koji ukazuju da pandemija značajno utječe na uporabu kokaina do tog trenutka (EMCDDA, 2021).

Analiza otpadnih voda benzoilecgonina, glavnog metabolita kokaina, u 28 gradova pokazala je smanjenje uporabe u većini gradova tijekom lockdowna u drugom kvartalu 2020., povećanje u nekim gradovima i nepromijenjenu uporabu u drugima. Nakon popuštanja mjera lockdowna u trećem i četvrtom kvartalu, 14 gradova je zabilježilo povećanje uporabe kokaina u usporedbi s razdobljem lockdowna, dok je jedan grad zabilježio smanjenje (EMCDDA, 2021).

5.2. Heroin

Studija provedena među korisnicima visokog rizika u Luksemburgu nakon lockdowna otkrila je da su opijati, posebno heroin, i dalje najčešće korišteni lijekovi. Međutim, sudionici su izvijestili o smanjenju učestalosti uporabe heroina, primjećivanju predoziranja među svojim kolegama i povećanju adulteracije alternativnim supstancama (EMCDDA, 2021). Praćenje trendova u uporabi opioida izazovno je, a tradicionalni pokazatelji mogu biti pod utjecajem prekida u prikupljanju podataka i pružanju usluga tijekom pandemije. Studije prevalencije imaju ograničenu osjetljivost na brze promjene u visokorizičnoj uporabi opioida u kratkim vremenskim razdobljima, što ističe potrebu za oprezom pri procjeni promjena u uporabi heroina i opioida tijekom 2020. Godine (EMCDDA, 2021).

5.3. Kanabis

Oko 42% korisnika marihuane koji su sudjelovali u istraživanju izvijestilo je da nisu promijenili svoje obrasce uporabe u usporedbi s razdobljem prije lockdowna. Stručna mišljenja nacionalnih

fokalnih točaka EMCDDA sugerirala su da je uporaba ostala stabilna tijekom drugog dijela 2020. godine, s nekim naznakama mogućih povećanja među čestim korisnicima. To povećanje može se pripisati tome što su ti korisnici više vremena provodili kod kuće tijekom mjera ograničenja kretanja te su koristili kanabis iz dosade i viška slobodnog vremena.

Analiza otpadnih voda metabolita marihuane (THCCOOH) nije ukazivala na značajne promjene tijekom 2020. godine u usporedbi s podacima iz 2019. godine (EMCDDA, 2021).

5.4. Sintetske droge

Analiza otpadnih voda pokazala je različite razine konzumacije amfetamina diljem Europe, s višim razinama prijavljenim u gradovima na sjeveru i istoku u usporedbi s jugom. Tijekom prvog lockdowna, gotovo polovica analiziranih gradova izvijestila je o smanjenju uporabe amfetamina, dok su se povećanja primijetila u mjesecima nakon popuštanja mjera socijalne distance (EMCDDA, 2021).

Prema stručnjacima za smanjenje štete i nacionalnim točkama ispitivanja, postoji mogućnost da metamfetamin postane popularniji u određenim populacijama, kao što su osobe koje injiciraju droge u Irskoj i Španjolskoj te osobe uključene u “chemsex” scenu u Portugalu (EMCDDA, 2021). Osim toga, postojale su zabrinutosti da se uporaba metamfetamina, dosad koncentrirana u Češkoj i Slovačkoj, širi na druge dijelove Europe. Međutim, analize otpadnih voda ukazuju da je ukupna konzumacija metamfetamina ostala niska u većini dijelova Europe, s padom razine metamfetamina u 2020. godini u usporedbi s 2019. godinom u 18 od 37 analiziranih gradova. U 16 gradova, gdje su zabilježena povećanja, razine konzumacije bile su vrlo niske. Podaci iz 10 bolnica koje prate hitne slučajeve pokazali su blagi pad akutnih trovanja povezanih s metamfetaminom u 2020. godini u usporedbi s 2019. godinom (EMCDDA, 2021).

Unatoč daljnjoj dostupnosti, različiti izvori podataka ukazuju na pad uporabe MDMA u mnogim europskim zemljama tijekom 2020. godine, posebno tijekom lockdowna. Velike web ankete provedene tijekom lockdowna otkrile su smanjenje uporabe MDMA među europskim ispitanicima od 20% do 40%. Analize otpadnih voda, dolasci u hitne službe i usluge provjere droga također

ukazuju na nižu uporabu MDMA u 2020. godini u usporedbi s 2019. godinom, s nekim znakovima povećane uporabe u razdoblju nakon lockdowna, sukladno popuštanju mjera socijalne distance .

Ponovni porast uporabe MDMA zabilježen tijekom ljetnog razdoblja, posebno u južnoj Europi, može odražavati povratak društvenih okupljanja nakon dugotrajnog zatvaranja. Ilegalni “raveovi” i zabave prijavljeni su u nekoliko europskih zemalja tijekom ljeta, što je izazvalo dodatne brige za javno zdravlje zbog rizika od infekcije COVID-19 među sudionicima. Iako su uobičajena mjesta noćnog života ostala zatvorena, ukidanje zabrana putovanja i pojava ilegalnih okupljanja doprinijeli su povećanoj uporabi MDMA u određenim kontekstima (EMCDDA, 2021).

6. Utjecaj pandemije COVID-19 na kriptotržišta

Kriptotržišta su internetske platforme na kojima višestruki prodavači droga obavljaju prodaju i primaju isplate. Ove platforme korisnicima osiguravaju anonimnost putem enkriptirane komunikacije i metoda plaćanja, istovremeno nudeći ocjene pouzdanosti prodavatelja temeljene na povratnim informacijama korisnika (Barratt i sur., 2016; prema Barratt i sur., 2020). Za razliku od tradicionalnih lokalnih tržišta droga, kriptotržišta eliminiraju potrebu kupcima i prodavateljima da se povezuju putem osobnih društvenih mreža. Kupci mogu donositi informirane odluke temeljene na izvješćima koje generira platforma, a koje proizlaze iz povratnih informacija korisnika, omogućavajući usporedbu proizvoda. Transakcije se mogu odvijati bez osobnih susreta, jer se dostave obavljaju putem poštanskih sustava ili "dead dropova" (Barratt i sur., 2020).

Kriptotržišta mogu ponuditi prodavateljima način za izbjegavanje restrikcija povezanih s pandemijom i osobnim kontaktima. Postojeći prodavatelji također mogu osjećati određene rizike, ali su manje pogođeni u usporedbi s prodavateljima koji se sastaju osobno zbog smanjenih društvenih interakcija izvan doma (Barratt i sur., 2020). Marihuana, najčešće prodavana droga na kriptotržištima, manje je podložna prekidima u lancu opskrbe jer se obično proizvodi lokalno (Christin i Thomas, 2019; prema Barratt i sur., 2020). To može potaknuti prodavatelje na kriptotržištima da prodaju marihuanu tijekom lockdowna.

Za kupce, kriptotržišta mogu biti privlačnija od osobnih kupovina tijekom pandemije COVID-19, nudeći pristup širem rasponu prodavatelja. Iako međunarodne kupnje dolaze s povećanim rizicima, kontekst pandemije može potaknuti trgovinu preko granica. Prodavatelji mogu pružiti detaljne informacije o proizvodima, uključujući higijenske prakse kako bi se riješili strahovi od prijenosa virusa (Barratt i sur., 2020).

Pandemija COVID-19 imala je raznovrstan učinak na djelovanja kriptotržišta. Različite zemlje prijavile su promjene u metodama nabave droga. Mobilne aplikacije koristile su se u Austriji, Belgiji, Bugarskoj, Hrvatskoj, Finskoj, Francuskoj, Nizozemskoj i Španjolskoj. Darknet tržišta primijećena su u Bugarskoj, Hrvatskoj, Češkoj, Finskoj i Nizozemskoj, dok su stranice "površinskog" interneta prijavljene kao izvor u Bugarskoj, Hrvatskoj i Nizozemskoj (EMCDDA, 2020).

Preliminarna analiza Darknet tržišta marihuane ukazuje na porast aktivnosti prodaje. Prodaja marihuane putem interneta povećala se za 27% u prva tri mjeseca 2020. godine. Iako je prihod smanjen za 17%, to ukazuje na prelazak na prodaju manjih količina i manje prodaje većih količina (EMCDDA, 2020). Izgleda da ovo nije problem opskrbe, jer su cijene ostale stabilne za prodaju manjih količina, a smanjile su se za prodaju većih količina. To bi moglo ukazivati na to da su osobe koje kupuju putem internetskih tržišta radi preprodaje smanjile svoju aktivnost zbog ograničenih mogućnosti fizičke distribucije (EMCDDA, 2020). Porast manjih prodaja sugerira da su postojeći kupci marihuane stvarali zalihe ili su se novi korisnici okrenuli internetskim tržištima kako bi riješili potencijalne probleme s opskrbom. Ovaj trend može imati dugoročne posljedice, jer bi se više korisnika marihuane moglo naviknuti na pristup proizvodima putem internetskih kanala. Također se primjećuje porast enkriptirane komunikacije, što postavlja izazove za kontinuirano praćenje (EMCDDA, 2020).

Analiza provedena od strane Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA) na početku pandemije pokazala je porast online aktivnosti na Darknet tržištima, posebno za proizvodima od marihuane, tijekom prva tri mjeseca 2020. godine. Pretpostavljalo se da su kupci koji su predviđali lockdown povećavali svoju prisutnost na Darknetu. Nedavna studija istraživala je povratne informacije korisnika o transakcijama na Darknetu, otkrivajući da su uspješne dostave kupljenih droga prijavljene za 60-100% transakcija od siječnja do ožujka 2020. godine. Međutim, počevši od 21. ožujka, došlo je do brzog porasta udjela neuspješnih dostava, s samo 21% isporuka koje su uspješno dostavljene do 28. ožujka (EMCDDA, 2021).

Unatoč ovim poremećajima, podaci europskih usluga za provjeru droga ukazuju na porast online kupovine droga, posebno u drugom i trećem kvartalu 2020. godine. Glavne droge koje su korisnici usluga za provjeru droga kupovali online bile su MDMA, LSD, amfetamin, 2C-B i kokain. Međutim, stručnjaci koji rade u uslugama za provjeru droga i uslugama za smanjenje štete među korisnicima rekreativnih droga nisu prijavili dokaze da je pandemija učinila Darknet glavnim izvorom za nabavu droga. Umjesto toga, korištenje usluga za enkriptiranu komunikaciju unutar posvećenih lokalnih online zajednica činilo se popularnijim, pri čemu su prodavatelji u tim grupama primjenjivali marketinške tehnike kako bi povećali prodaju (EMCDDA, 2021).

7. Problematika utjecaja pandemije na borbu protiv ovisnosti

Mjere poduzete od strana europskih vlada za sprečavanje širenja virusa COVID-19 imale su utjecaja na funkcioniranje europskih tržišta ilegalnih droga te su ih na taj način natjerale da prilagode svoje načine funkcioniranja kako bi se održala usprkos promjenama. No postavlja se pitanje kako su te mjere utjecale na drugu stranu spektra ovisnosti – na njeno suzbijanje.

Ovo poglavlje bavit će se upravo tim pitanjem. Kakav je bio utjecaj pandemije i mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na borbu protiv ovisnosti, odnosno na programe prevencije ovisnosti o drogama, na tretmanske usluge i programe smanjenja štete i rad organa zaslužnih za suzbijanje ilegalnih tržišta droga u Europi?

7.1. Utjecaj na provedbu programa prevencije ovisnosti o drogama

Implementacija preventivnih programa tijekom pandemije COVID-19 zahtjevala je prilagodbe online platformama, kao što je primjer preventivnog programa 'Unplugged' u Francuskoj koji je koristio online edukaciju za učitelje i stručnjake za prevenciju. Međutim, pandemija je poremetila planirane preventivne aktivnosti u školama zbog ponovnih zatvaranja i izazova online obrazovanja (EMCDDA, 2021). Stručnjaci za prevenciju susreli su se s poteškoćama u prilagodbi intervencija osmišljenih za izravno okruženje te suočavanju s okolišnim čimbenicima rizika koji okružuju pojedince, posebno u programima prevencije usmjerenima na obitelj.

Stručnjaci su također identificirali tri glavne nenamjerne posljedice zatvaranja škola na programe prevencije i promociju zdravlja djece i adolescenata (EMCDDA, 2021):

1. Smanjeni pristup preventivnim uslugama i programima u školama, kao što su sati zdravstvenog odgoja, programi izmjene ponašanja, zdravstveni pregledi i cijepljenja.
2. Smanjenje izloženosti i utjecaja okruženja koji potiču promociju mentalnog zdravlja koji inače pružaju škole, uključujući kognitivni razvoj, učenje, socijalizaciju i dijeljenje vrijednosti zajednice. Ova poremećenja mogu imati kratkoročne negativne učinke na mentalno zdravlje te dugoročne posljedice na zapošljavanje i integraciju u zajednicu.

3. Povećana društvena nejednakost u zdravlju i raspodjeli rizika. Pandemija je istaknula nejednaku raspodjelu zdravlja, uključujući rizik od zaraze COVID-19 i njezine socijalne posljedice. Djeca kojima je potrebna veća podrška za njihov potencijal u učenju, zdravom načinu života i integraciji u zajednicu vjerojatno će biti nerazmjerno pogođena poremećajem programa prevencije namijenjenih za provođenje u školama.

Održavanje ravnoteže između zaštite zdravlja i promocije mentalnog zdravlja, te osmišljavanje popravni mjera za propuštene prilike, ostaje značajan izazov za zajednice tijekom pandemije COVID-19.

7.2. Utjecaj na dostupnost tretmanskih usluga

Početna studija EMCDDA provedena u ožujku i travnju 2020. godine ukazala je na smanjenje dostupnosti europskih usluga za liječenje ovisnosti tijekom prvih dva mjeseca pandemije, što je dovelo do smanjenja broja novih korisnika liječenja i ukupnih korisnika liječenja (EMCDDA, 2020). Kako bi se tome suprotstavili, pružatelji usluga za ovisnike o drogama i nacionalne vlasti morali su brzo prilagoditi način pružanja opioidne supstitucijske terapije (OST) kako bi osigurali pristup lijekovima za postojeće pacijente i odgovorili na nove zahtjeve za liječenjem. Nakon ukidanja nacionalnih zaključavanja, usluge liječenja ovisnosti i smanjenja štete postupno su nastavile s radom, iako pod izazovnim okolnostima (EMCDDA, 2021).

Većina usluga za liječenje ovisnosti ponovno je postala operativna od lipnja 2020., ali s određenim ograničenjima (EMCDDA, 2021). Izravni susreti, koji su bili snažno ograničeni tijekom prvog “lockdowna”, ponovno su uspostavljeni u tim uslugama. Uvedeni su strogi protokoli za prevenciju, slični kao i u drugim zdravstvenim ustanovama, kako bi se smanjio rizik od zaraze COVID-19 među osobljem i klijentima. Djelatnici su bili bolje opremljeni i informirani o rizicima zaraze, a ove preventivne mjere postale su rutina i široko su se primjenjivale u svim uslugama EMCDDA, 2021).

Međutim, ukupan kapacitet mnogih usluga za liječenje ovisnosti smanjio se zbog primjene nužnih preventivnih mjera. To je rezultiralo manjim brojem klijenata koji su bili zbrinuti u usporedbi s vremenom prije pandemije i duljim čekanjem na izravne konzultacije (EMCDDA, 2021). Kako bi

odgovorili na to, neki pružatelji usluga uveli su nove trijažne postupke, posebno u specijaliziranim terapijskim ustanovama, kako bi osigurali brže kliničke procjene, smanjili vrijeme čekanja i dali prioritet klijentima prema ozbiljnosti njihovog stanja. Sveukupno, stručnjaci u studiji izvještavaju da su restrikcije nametnute pandemijom potaknule usluge da ponovno procijene svoje ustanovljene postupke rada, što je dovelo do povećane učinkovitosti i inovacija u pružanju usluga (EMCDDA, 2020; prema EMCDDA, 2021).

Usluge smanjenja štete imale su ključnu ulogu tijekom prvog “lockdown” razdoblja u reagiranju na potrebe osoba s teškim oblicima problema ovisnosti o drogama u kontekstu COVID-19. “Drop-in” centri, programi razmjene igala i štrcaljki te prostorije za konzumaciju droge ponovno su pokrenule ili povećale svoje aktivnosti u većini zemalja.

Terenski rad i distribucija materijala za smanjenje štete također su bili važan dio reakcije. Prema studiji provedenoj u Luksemburgu, korisnici usluga smanjenja štete izvijestili su o dostatnoj dostupnosti čistih štrcaljki, higijenskih materijala, osnovnih lijekova, medicinske skrbi, kondoma, hrane i pića (Berndt I sur., 2021.; prema EMCDDA, 2021). Preliminarni podaci iz Češke ukazuju na to da je milijun više čistih šprica distribuirano intravenoznim korisnicima droga 2020. u usporedbi s 2019. godinom (EMCDDA, 2021). Bilo je izvješća o nestašicama šprica u Parizu i Oslu, iako ta izvješća nisu potvrđena.

Prostorije za konzumaciju droge diljem Europe radile su tijekom druge polovice 2020. godine, ali pristup im je bio ograničen zbog restriktivnih mjera. Maksimalan broj osoba dopušten unutar tih prostorija u određeno vrijeme bio je ograničen, a vrijeme rezervirano za intravenoznu uporabu po klijentu bilo je smanjeno. U nekim zemljama pušačke prostorije unutar prostorija za konzumaciju droge ostale su zatvorene kako bi se maksimizirao kapacitet u sobama za intravenoznu uporabu (EMCDDA, 2021).

Preliminarni podaci iz šest zemalja Europske Unije prikupljeno od strane EMCDDA između siječnja i prosinca 2020. pružaju uvid u utjecaj COVID-19 na usluge za liječenje ovisnosti i traženje pomoći. Iako nisu reprezentativni za cijelu EU, podaci ukazuju na ukupno smanjenje od gotovo 80% klijenata koji su započeli liječenje ovisnosti između siječnja i travnja 2020. Potražnja za liječenjem postupno je rasla kako su se ublažavale mjere i ponovno uspostavljali izravni susreti, ali nije dosegla razine prije COVID-a u sljedećim mjesecima. Još jedno smanjenje zabilježeno

je u posljednjim mjesecima 2020. godine, vjerojatno zbog pojave novih valova infekcija COVID-19 i nametanja novih restrikcija (EMCDDA, 2021).

Smanjenje potražnje za liječenjem u usporedbi s 2019. godinom može se pripisati različitim čimbenicima. Osim smanjenja kapaciteta za liječenje zbog mjera COVID-19, važnu ulogu imalo je i povećanje uporabe konzultacija na daljinu, koje nisu uvijek zabilježene u podacima. Neki su se klijenti možda također suzdržavali od traženja pomoći iz straha od zaraze virusom. Iako je smanjenje potražnje za liječenjem bilo posebno primjetno među korisnicima heroina, niže stope su također uočene kod korisnika drugih supstanci. Potražnja za liječenjem ovisnosti o kanabisu pokazala je najveći porast među drogama koje su uzete u obzir u većini zemalja, vjerojatno zbog suspenzije liječenja kao alternativne sankcije tijekom prvog “lockdowna” (EMCDDA, 2021).

Pružanje opioidne supstitucijske terapije (OST) ostalo je na visokoj razini, a prilagodbe koje su napravljene tijekom prvih mjeseci pandemije, poput elektroničkih recepata, povećanih doza za kućnu uporabu te online nadzora, održane su. Podaci iz tri zemlje ukazuju na to da je broj klijenata koji primaju OST relativno stabilan tijekom cijele 2020. nakon početnog pada od oko 20% između siječnja i travnja (EMCDDA, 2021).

EMCDDA (2021) napominje da se ovi nalazi temelje na preliminarnim podacima iz ograničenog broja zemalja i treba ih tumačiti s oprezom. Potrebna su daljnja istraživanja i prikupljanje podataka kako bi se dobilo cjelovito razumijevanje utjecaja COVID-19 na usluge za liječenje ovisnosti i traženje pomoći.

7.3. Utjecaj na rad organa susprezanja tržišta ilegalnih droga

Tijekom pandemije COVID-19, nadležni organi za provedbu zakona aktivno su sudjelovali u suzbijanju širenja virusa i održavanju javnog reda. No, njihova interakcija s javnošću predstavljala je rizik od zaraze COVID-19 među policijskim službenicima, što je zahtijevalo procjenu i smanjenje tog rizika (EMCDDA, 2021b).

Povećana potreba za resursima u održavanju javnog reda tijekom pandemije mogla je privremeno smanjiti dostupnost osoblja za istraživački i obavještajni rad. Odjeli za borbu protiv droga suočili su se s izazovima u pokrivanju svih područja organiziranog kriminala sa smanjenim osobljem. Unatoč tome, provodile su se istrage droge kako na nacionalnoj tako i na međunarodnoj razini (EMCDDA, 2021b).

Određene restriktivne mjere omogućile su policiji da se usredotoči na određene zadatke, poput graničnih provjera, što je rezultiralo povećanim otkrivanjem nezakonite robe, uključujući droge. Države članice Europske unije primjenjivale su ograničenja putovanja zračnim, kopnenim i pomorskim putem kako bi kontrolirale širenje virusa, što je dovelo do veće prisutnosti policije i češćih provjera na COVID-19 kontrolnim točkama u zemljama poput Francuske, Italije, Španjolske i Ujedinjenog Kraljevstva (EMCDDA i Europol, 2020).

Pandemija je privremeno utjecala na rad nadležnih organa, uz promjenu fokusa operacija i smanjenje dostupnosti osoblja za istraživanje organiziranih kriminalnih grupa. Međutim, države članice Europske unije i dalje ciljaju i istražuju organizirane kriminalne grupe s visokim rizikom, uz podršku 24-satne operativne pomoći Europol-a (EMCDDA i Europol, 2020).

S olakšanjem mjera vezanih uz COVID-19, očekuje se da će se tehnike kriminala razvijati, s proizvođačima, trgovcima i distributerima droga koji se prilagođavaju izazovima koje postavlja pandemija. Nadležni organi također će se morati prilagoditi kako bi se suočili s novim izazovima u "novom normalnom" okruženju rada, što pruža prilike za jačanje istraga protiv ozbiljnog i organiziranog kriminala u Europskoj uniji i izvan nje (EMCDDA i Europol, 2020).

Europol je primijetio privremeni pad razmjene poruka između država članica i Europol-a tijekom prvih tjedana pandemije, no stope komunikacije su se kasnije vratile na razinu prije pandemije. Iako je broj poruka vezanih za aktivnosti trgovine drogama privremeno smanjen, istrage protiv kriminalnih mreža uključenih u trgovinu drogama su se nastavile tijekom tog razdoblja (EMCDDA i Europol, 2020).

8. Zaključak

Cilj ovog diplomskog rada bio je prezentirati dostupne informacije o utjecaju pandemije virusa COVID-19 na europsko tržište ilegalnih droga. U uvodu su navedene prošle krize koje su imale utjecaja na globalnu trgovinu drogama, poput prekida uzgoja opijumskog maka u Afganistanu ili ekonomske krize iz 2008. te se postavlja pitanje kakav je utjecaj imala pandemija COVID-19, pošto je ona globalno, a ne lokalno rasprostranjena.

Nakon uvoda, opisano je stanje europskog tržišta droga do 2020., odnosno prije spomenute pandemije, odnosno opis važne uloge Europe u globalnoj trgovini ilegalnih droga, od proizvodnje sintetskih droga i kanabisa do uvoza i daljnjeg transporta kokaina i heroina. Osim toga, opisana je i uloga potrošača droge u Europi te prevalencija uporabe.

Nadalje, opisani su parametri tržišta ilegalnih droga: proizvodnja, transport, distribucija te cijena i čistoća droge. Pošto svaka ilegalna droga ima specifičan tok, od proizvodnje do distribucije, opisani su parametri za četiri najpopularnije ilegalne supstance: kokain, heroin, kanabis koji je diferenciran na cvijetni i smolu te sintetske droge u koje ubrajamo MDMA, amfetamin te metamfetamin. Što se tiče dijela o distribuciji, opisana su tri tipa tržišta: otvoreno, zatvoreno i online tržište, a u potpoglavlju o čistoći objašnjen je i bitan pojam adulteracije, bolje poznatijim pod uličnim imenom „rezanje“.

Poglavlje koje se bavi središnjim pitanjem ovog diplomskog rada, utjecajem pandemije virusa COVID-19 na europsko tržište ilegalnih droga, podijeljeno je u potpoglavlja o utjecaju na svaki od već navedenih parametara tržišta te unutar tih potpoglavlja na utjecaj na pojedine, također već pomenute supstance. Što se tiče utjecaja na proizvodnju, pandemija COVID- a- 19 nije imala prevelik učinak – proizvodnja kokaina i heroina ostala je relativno stabilna, proizvodnja kanabisa doživjela je blagi porast, dok je jedina redukcija bila na tržištu metamfetamina zbog nedostatka prekursorskih tvari. Iako je komercijalni zračni i pomorski promet bio značajno smanjen, i dalje se nastavilo s krijumčarenjem putem teretnih aviona i brodova. Što se tiče utjecaja na transport pojedinih droga, restriktivne mjere imale su najveći učinak na transport kanabisa, pogotovo onog u obliku smole inače uvezenog iz Maroka, što je potaknulo veću potražnju za domaće uzgojenim kanabisom. Transport kokaina i izvoz sintetskih droga odvijao se relativno neometano u vrijeme

pandemije, dok je nekoliko zemalja izvijestilo o smanjenom uvozu heroina. Što se tiče metoda distribucije, organizirane kriminalne grupe uspjele su se prilagoditi novim uvjetima, na primjer impersonirajući djelatnika profesija proglašenim esencijalnim za vrijeme pandemije COVID-a-19 poput dostavljača hrane. Također, porasla je uporaba metode „dead drop“ te korištenje paketnih i poštanskih usluga. Utjecaj na dostupnost, cijenu i čistoću droge bio je raznolik. Kanabis u obliku smole bio je manje dostupan pošto se većinom uvozi, dok je cvijet kanabisa bio i dalje dostupan, no zabilježena je njegova adulteracija sintetskim kanabinoidima, a došlo je do fluktuacije cijene tokom pandemije. Dostupnost kokaina se smanjila početkom pandemije što je utjecalo na čistoću i cijenu, no tržište se ubrzo prilagodilo te je već 2021. bilo na istoj razini kao i prije pandemije. Nekoliko zemalja izvijestilo je o smanjenju dostupnosti heroina te povećanju veleprodajne cijene. Sintetske droge, unatoč smanjenoj potražnji, nisu bile manje dostupne tokom pandemije, niti im se cijena promijenila.

Sljedeće poglavlje bavilo se utjecajem pandemije COVID-19 na upotrebu droga u Europi pri čemu su predstavljeni podaci anketa EMCDDA i rezultati analize otpadnih voda u 104 europska grada. Rezultati su pokazali da nije bilo vidljive promjene u uporabi kanabisa, heroina i kokaina, dok su sintetske droge imale velik pad u upotrebi zbog zatvaranja okruženja poput noćnih klubova gdje se inače koriste, no popuštanjem mjera se sve vratilo u predpandemijsko stanje.

U poglavlju o kriptotržištima i na utjecaj pandemije COVID-a-19 na ista, opisan je porast uporabe online tržišta, što preko površinskog weba i mobilnih aplikacija poput Telegrama, tako i preko darkneta.

Naposljetku, opisan je utjecaj pandemijskih mjera na borbu protiv ovisnosti. Pandemija COVID-19 je izazvala prilagodbe u preventivnim programima, ali i poteškoće u njihovoj provedbi, posebno u školama. Osim toga, zatvaranja škola su smanjila pristup preventivnim uslugama i okruženju koje potiče mentalno zdravlje, što može imati dugoročne posljedice. Povećana društvena nejednakost također je istaknuta. Početno smanjenje dostupnosti tretmanskih usluga za liječenje ovisnosti tijekom pandemije ubrzo je nadoknađeno prilagodbama, kao što su elektronički recepti i trijažni postupci. Potražnja za liječenjem se smanjila, posebno među korisnicima heroina, ali je porasla za ovisnost o kanabisu. Nadležni organi za provedbu zakona suočavali su se s izazovima tijekom pandemije, uključujući rizik od zaraze među policijskim službenicima. Restriktivne mjere su omogućile fokus na određene zadatke poput graničnih provjera, što je rezultiralo većim otkrivanjem nezakonite robe.

Pri pisanju ovog diplomskog rada, najveće ograničenje bilo je nedostatak dostupne literature. Jedine dostupne informacije o utjecaju pandemije virusa COVID-19 na europsko tržište ilegalnih droga bile su iz godišnjih izvješća te članaka objavljenih od strane EMCDDA, Europol te UNODC-a. Iako u to pouzdane informacije, ovom radu nedostaje istraživanja od strane individualnih autora kako bi se povećala raznolikost izvora.

Sve u svemu, pandemija COVID-a-19 imala je samo kratkotrajan učinak na tržište ilegalnih droga u Europi zbog brze prilagodbe kriminalnih organizacija na nove uvjete, a nakon ukidanja mjera sve se vratilo na staro. Imajući to u vidu, moje je mišljenje da je pandemija čak imala pozitivan učinak na ilegalna tržišta drogom pošto je kriminalnim organizacijama omogućila da istraže nove transportne rute, nove metode distribucije te je potaknula porast potražnje za lokalnim uzgojem kanabisa, dok su najveći negativni učinak osjetile upravo službe za borbu protiv ovisnosti. No ipak, potrebno je još istraživanja na ovu temu kako bi naučili nešto iz ove pandemije te primijenili znanje na buduće krize i daljnju borbu protiv ovisnosti i razbijanja europskog tržišta ilegalnih droga.

9. Popis literature

1. Abele, G. (2004). Synthetic Drug Trafficking in Three European Cities: Major Trends and the Involvement of Organized Crime. *Trends in Organized Crime*, 8 (1), 24-37.
2. Barratt, M. J., Aldridge, J. (2020). No magic pocket: Buying and selling on drug cryptomarkets in response to the COVID-19 pandemic and social restrictions. *International Journal of Drug Policy* 83, <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2020.102894>.
Pristupljeno 28. kolovoza 2023.
3. Been, F., Emke, E., Matias, J., Baz – Lomba, J. A., Boogaerts, T., Castiglioni, S., Campos – Manas, M., Celma, A., Covaci, A., de Voogt, P., Hernandez, F., Kasprzyk – Hordern, B., ter Laak, T., Reid, M., Salgueiro – Gonzales., N., Steenbeek, R., van Nuijs, A. L. N., Zuccato, E., Bijlsma, L. (2021). Changes in drug use in European cities during early COVID-19 lockdowns – A snapshot from wastewater analysis. *Environment International*, 193.
4. Caulkins, J.P. (2006). Price and purity analysis for illicit drug: Data and conceptual issues. *Drug and Alcohol Dependence*, 90, 61-68.
5. European Monitoring Centre for Drugs and Drug addiction (2020). European Drug Report: Trends and Developments.
6. European Monitoring Centre for Drugs and Drug addiction (2021). European Drug Report: Trends and Developments.
7. European Monitoring Centre for Drugs and Drug addiction (2021). Illicit drug markets and supply in the Western Balkans: Impact of COVID-19, EMCDDA trendspotter briefing
8. European Monitoring Centre for Drugs and Drug addiction (2021). Impact of COVID-19 on drug use and drug services in Western Balkans, EMCDDA trendspotter briefing
9. European Monitoring Centre for Drugs and Drug addiction (2021). Impact of COVID-19 on drug markets, use, harms and drug services in the community and prisons, Results from an EMCDDA trendspotter study
10. European Monitoring Centre for Drugs and Drug addiction (2022). European Drug Report: Trends and Developments.

11. European Monitoring Centre for Drugs and Drug addiction (2022). Impact of COVID-19 on drug markets, drug use, drug-related harms and responses in east European Neighbourhood Policy countries. *EMCDDA trendspotter briefing*
12. European Monitoring Centre for Drugs and Drug addiction (2022). Spotlight on... Health and social responses to drug problems during the Covid-19 pandemic. https://www.emcdda.europa.eu/spotlights/health-and-social-responses-drug-problems-during-covid-19-pandemic_en. Pristupljeno 25. kolovoza 2023.
13. European Monitoring Centre for Drugs and Drug addiction (2023). Wastewater analysis and drugs — a European multi-city study. https://www.emcdda.europa.eu/publications/html/pods/waste-water-analysis_en. Pristupljeno 25. kolovoza 2023.
14. European Monitoring Centre for Drugs and Drug addiction, Europol (2022). EU Drug Markets: Cocaine. https://www.emcdda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/cocaine_en. Pristupljeno 28. kolovoza 2023.
15. European Monitoring Centre for Drugs and Drug addiction, Europol (2020). EU Drug Markets: Impact of COVID-19.
16. Europski centar za praćenje droga i ovisnosti o drogama. (2020). Europsko izvješće o drogama: ključna pitanja.
17. Maftai, L. (2012). Illegal Drug Markets in Europe: The Negative Consequences of Globalization. *CES Working Papers*,4 (2) , 164-176.
18. May, C. (2017). Transnational Crime and the Developing World. *Global Financial Integrity*.
19. Namli, U. (2021). Behavioral Changes among Street Level Drug Trafficking Organizations and the Fluctuation in Drug Prices Before and During the Covid-19 Pandemic. *American Journal of Qualitative Research*, 5 (1), 1-22.
20. United Nations Office on Drugs and Crime. (2020). Research brief: COVID-19 and the drug supply chain: from production and trafficking to use
21. United Nations Office on Drugs and Crime. (2021). Global Overview: Drug Demand and Drug Supply.
22. United Nations Office on Drugs and Crime. (2021). COVID-19 and drugs: Impact outlook, *World drug report 2021*.

23. Thomas, K. V., Bijlsma, L., Castiglioni, S., Covaci, A., Emke, E., Grabic, R., Hernandez, F., Karolak, S., Kasprzyk- Hordern, Barbara, Lindberg, R. H., de Alda, M. L., Meierjohann, A., Ort, C., Pico, Y., Quintana, J. B., Reid, M., Rieckermann J., Terzić, S., van Nuijs, A. L. N., de Voogt, P. (2012). Comparing illicit drug use in 19 European cities through sewage analysis. *Science of the total environment*, 432, 432-439
24. Winstock, A. R., Davies, E. L., Gilchrist, G., Zhuparris, A., Ferris, J. A., Maier, L. J., Barratt; M. J. (2020). Global Drug Survey Special Edition on COVID-19 Global Interim Report.